

วารสาร มหาจุฬาราชการ

Mahachula Academic Journal

ISSN : 2408 - 1078

ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๑ Vol.5 No.2 July - December 2018

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

● วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬาราชการ เป็นวารสารวิชาการ ราย ๖ เดือน (ปีละ ๒ ฉบับ) คือ ฉบับที่ ๑ เดือน มกราคม-มิถุนายน, ฉบับที่ ๒ เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการและงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนา เพื่อให้บริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา แก่สังคม เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อสนับสนุนให้เกิดวารสารทางวิชาการกลางของมหาวิทยาลัย ในการเผยแพร่บทความวิชาการและบทความวิจัยแก่ผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิต นักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านศาสนา และปรัชญา พระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ ในขอบข่ายเนื้อหาสาขาวิชาสังคมวิทยา ศิลปศาสตร์และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

- บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬาราชการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิง ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร
- ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้รับการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย ๒ ท่านต่อบทความ
- ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะของความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ วารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● เจ้าของ

กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ห้อง ๓๐๕ เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ถ.พหลโยธิน ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐๓๕ ๒๔๘๐๐๐ ต่อ ๘๗๗๓, โทรสาร ๐๓๕ ๒๔๘๐๑๓

● ที่ปรึกษาวารสารมหาจุฬาราชการ

พระพรหมบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร.

ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์

พระราชปริยัติกวี, ศาสตราจารย์ ดร.

อธิการบดี

พระราชปริยัติมุนี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

คณบดีคณะพุทธศาสตร์

พระราชสุตาภรณ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

คณบดีคณะครุศาสตร์

พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินโน, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณบดีคณะมนุษยศาสตร์

พระครูปริยัติกิตติธำรง, รองศาสตราจารย์ ดร.

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

● บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร. โกนิฐ ศรีทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายสุญา ศิริธัญญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● กองบรรณาธิการ :

พระมหาสมบุญ วุฑฒิโก, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ พรหมเลิศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ มั่งมีสุขศิริ

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ดร.วีรชาติ นิมอนงค์

มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

ดร.วันชัย สุขตาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ

มหาวิทยาลัยบูรพา

นายคะแนน ปาลิภัทรากูร

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นายสุภูฐาน สุดาจันทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสารทางวิชาการ (Peer Review)

สาขาวิชา ศาสนา, ปรัชญา, พระพุทธศาสนา, ครุศาสตร์, มนุษยศาสตร์, สังคมศาสตร์

■ ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระราชปริยัติกวี, ศาสตราจารย์ ดร.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รองศาสตราจารย์ ดร. พระราชปริยัติมุนี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง

ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร

รองศาสตราจารย์ ดร.เวทย์ บรรณกรกุล

รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม

รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุยะพรหม

รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก

รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิญ์ ศรีทอง

รองศาสตราจารย์รังษี สุทนต์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรียงชัย หมีนชนะ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุยะใจ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระกาญจน์ กนกกมลเศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ ศุภษร

■ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ พิเศษ อติศักดิ์ ทองบุญ

ราชบัณฑิต

ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตรเจริญ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนิท

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร.จินดา จันทรแก้ว

มหาวิทยาลัยบูรพา

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชชุดา หนูวิไล

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

รองศาสตราจารย์ ดร.เมธาวี อุดมธรรมมานภาพ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สนธิ สัตโยภาส

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร.เสริมศรี ไชยศรี

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ สยาม คำปรีดา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักษัตย์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ มั่งมีสุขศิริ

มหาวิทยาลัยศิลปากร

(๕)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นลินี ฌ นคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล

ดร.วีรชาติ นิ่มอนงค์

ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ

ดร.ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธิ

ดร.วันชัย สุขตาม

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

● ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พิธีจนอักษร

พระมหาขวัญชัย ปุตุตวิเสโส

นายสุภฐาน สุดาจันทร์

นางสาวสุจิตรา ชวตรมย์

นางสาวสังเวียน พู่เฟื่อง

งานสมาชิก

นายสุภฐาน สุดาจันทร์

บันทึกข้อมูล

นายจิระศักดิ์ ธารสุขกระจำ

งานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

นายพนพล เพ็ญประชุม

นายสินชัย วงษ์จำนงค์

นายเอกลักษณ์ เทพวิจิตร

นายสันทัต จันทร์ทาทอง

● นิติกร

นายธวัช แยมปัว

● ภาพ/ศิลปะ

พระมหาสุระศักดิ์ ธีรวโส

นายสมบุรณ์ เพ่งพิศ

● ออกแบบปก

ดร.จุฬารัตน์ วิชานาติ

- จัดรูปเล่ม

นายสมบูรณ์ เฟ่งพิศ

- พิมพ์ที่

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐๓๕ ๒๔๘ ๐๐๐ ต่อ ๘๕๕๕-๘๕๕๙ โทรสาร ๐๓๕ ๒๔๘ ๐๐๐ ต่อ ๘๕๔๕

- จำนวนที่ตีพิมพ์ ๕๐๐ เล่ม

วารสารมหาจุฬาริชาการ
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

บทบรรณาธิการ

วารสารมหาวิทยาลัยวิชาการ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๑ ได้รวบรวมบทความวิชาการของผู้บริหาร คณาจารย์ของมหาวิทยาลัย รวมถึงคณาจารย์ต่างสถาบัน ได้ส่งบทความทางวิชาการมาร่วมตีพิมพ์ เพื่อเป็นเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ทำให้มีคณาจารย์ ได้มีโอกาสได้ศึกษาพุทธธรรมและนำไปประยุกต์ บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามหลักคำสอนทางพระศาสนา อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม ในครั้งนี้ กองบรรณาธิการและคณะทำงานฝ่ายประสานงาน ได้รับเกียรติจากผู้เขียนทั้งภายในและภายนอก ส่งบทความทางวิชาการ เพื่อลงตีพิมพ์เผยแพร่ จำนวน ๒๐ บทความ แบ่งเป็นบทความวิจัย ๑๙ และบทความวิชาการ ๑ อีกทั้งมีบทวิพากษ์หนังสือซึ่งรายละเอียดบทความต่างๆ กองบรรณาธิการได้กล่าวถึงเนื้อหาของแต่ละบทความโดยสรุปภายในเล่ม ดังนี้

บทความวิจัยที่ ๑ เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แก่นธรรมจากชาดก” โดย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. อาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์ หนังสือ ตำรา และเอกสารวิชาการต่างๆ แล้วนำเสนอโดยการอธิบายความ พบว่า ชาดกคือ เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว เป็นเครื่องมือสำหรับเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นแล้วเกี่ยวกับจริยา(ความประพฤติ)ของพระผู้มีพระพุทธเจ้าในครั้งอดีตชาติก่อนที่จะตรัสรู้ ทรงบำเพ็ญทสขารมีหรือบารมี ๑๐ ประการ ในชาติต่างๆ ชาดกมีจำนวน ๕๔๗ เรื่อง “บารมี” ที่ทรงบำเพ็ญนั้น แปลว่า ถึงฝั่ง ธรรมเครื่องถึงซึ่งฝั่งคุณความดีที่สมบูรณ์ หมายถึงคุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยั่งยืน เพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงยิ่งคือความเป็นพระสัมมาสัมพุทธะคุณธรรมมีทานเป็นต้นที่ชื่อว่าบารมี ก็เพราะทำให้ฐานะของพระโพธิสัตว์ยอดเยี่ยมกว่าสัตว์ทั้งหลาย ทสขารมีจัดเป็นพุทธการธรรม(ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า)

บทความวิจัยที่ ๒ เรื่อง “วิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในวรรณกรรมสินไซ” โดย รศ.ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เป็นการวิจัยเอกสาร ด้วยการศึกษานិងสื่อสินไซฉบับโบราณ เมืองขอนแก่น ปี ๒๕๕๙ คัดลอกโดยบุญเกิด พิมพ์วรรณธากุล และคณะ เป็นหนังสือหลักใช้วิธีการตีความ วิเคราะห์ด้วยการใช้เหตุผลและให้เหตุผล และสังเคราะห์ข้อมูลออกเป็นความรู้ความเข้าใจใหม่ แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาจริยธรรมในวรรณกรรมสินไซเป็นปัญหาเกี่ยวกับการลักขโมย การมีภรรยาหลายคน การใช้คุณไสย การผิดประเวณี ส่วนการประพฤติปฏิบัติต่อกันในเชิงความสัมพันธ์อันดีงามมี ๒ ระดับ คือ ระดับครอบครัวและระดับเครือญาติ เกณฑ์วินิจฉัยจริยธรรมมี ๒ ประการ คือ (๑) เกณฑ์หลัก

เป็นเกณฑ์ที่ถือเอาตามหลักการในพุทธศาสนา คือ เจตนาซึ่งเป็นความตั้งใจ และมุ่งหมายในการกระทำสิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นกุศลคือความดีหรือสิ่งดีงามและที่เป็นอกุศลคือความไม่ดีหรือความชั่ว หรือเรียกว่าเกณฑ์ตามหลักกรรมนิยาม (๒) เกณฑ์ร่วมหรือเกณฑ์รองเป็นเกณฑ์ที่ถือเอาหลักมโนธรรม ซึ่งเป็นความรู้สึกผิดชอบชั่วดี รู้ว่าอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ และมติของท่านผู้รู้หมายเอาคนมีปัญญาที่เฝ้าคอยกำกับควบคุมการกระทำการแสดงออกของคนในชุมชน

บทความที่ ๓ เรื่อง “การลาสิกขา : ดุลยภาพสงฆ์ในพระพุทธศาสนา” โดย รศ.ดร.เวทย์ บรรณกรกุล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม อธิบายถึง การบรรพชาอุปสมบท เป็นการปฏิญาณยอมรับตนเป็นบรรพชิต ดำรงภาวะความเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนาและอธิบายถึงหลักการบรรพชาอุปสมบท และการลาสิกขาเป็นการสร้างดุลยภาพสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางที่เปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนได้ทดลองปฏิบัติตามศักยภาพของตน บางส่วนลาสิกขารู้จักการอันควรและไม่ควรในขนบธรรมเนียมวัตรปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์ชนชายในกิจการของสงฆ์ กิจการพระพุทธศาสนาได้รับการรักษาสืบทอดตามลำดับด้วยประเพณีการบวชแล้วลาสิกขา นอกจากนั้น บทความดังกล่าวนี้ จะทำให้เข้าใจในหลักการลาสิกขาตามพระธรรมวินัย และเข้าใจหลักสิทธิเสรีภาพในการปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่มีปรากฏในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญได้ถูกต้องชัดเจน

บทความวิจัยที่ ๔ เรื่อง “พุทธวิธีบริหารจัดการงานยุติธรรมเพื่อบูรณาการกับงานยุติธรรมในสังคมไทย” โดย ผศ.ดร. สุเทพ พรหมเลิศ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้แสดงถึงวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารจัดการงานยุติธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก โดยประเภทของงานยุติธรรม พบว่า มี ๒ ประเภท ได้แก่ งานยุติธรรมตามหลักธรรมจริยา และงานยุติธรรมตามหลักสมจริยา เกณฑ์กำหนดหรือเงื่อนไขของงานด้านยุติธรรม ได้แก่ อายุ เพศ ภาวะ สถานะหรือฐานะ กาละ และเทศะ พุทธวิธีบริหารจัดการงานยุติธรรม ประกอบด้วยการบริหารจัดการองค์กรในงานยุติธรรม การบริหารจัดการบุคคล การบริหารจัดการกระบวนการในงานยุติธรรม และการบริหารจัดการวิธีการงานยุติธรรม หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานยุติธรรม ได้แก่ เมตตาธรรม ความเสมอภาค สามัคคีธรรม และสันติภาพ

บทความวิจัยที่ ๕ เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องตรีภาวะสัมพันธ์ในปรัชญาของคานธี” โดย ผศ.กฤต ศรียะอาจ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผลของการศึกษาวิจัยพบว่า หลักตรีภาวะสัมพันธ์คือเครื่องมือทั้ง ๓ ประการ ที่คานธีใช้ คือ สัตยาเคราะห์ต่อสู้กับการกดขี่ใช้เอกทศวัตรและการทำงานพัฒนาชุมชนเป็นวิธีซึ่งทำให้ประชาชน

(๘)

มองเห็นภาพสังคมแบบใหม่ที่พวกเขาอยากเห็น คือสังคมที่ไม่ใช้ความรุนแรง ขณะที่สัทยาเคราะห์พยายามขจัดความอยุติธรรมให้หมดไปจากสังคม การทำงานพัฒนาชุมชนก็เป็นตัวสร้างสังคมแบบใหม่ที่จะหวานเมลิตพันธุ์แห่งสันติภาพและความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม

บทความที่ ๖ เรื่อง “การศึกษาทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวคิดในพระสูตรตันตปิฎกของพระพุทธศาสนาเถรวาท” โดย ผศ.ชาตรี ชุมเสน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เป็นการศึกษาทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวคิดในพระสูตรตันตปิฎกของพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การศึกษาทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวคิดในพระสูตรตันตปิฎกของพระพุทธศาสนาเถรวาท หลักพระสูตรตันตปิฎกของพระพุทธศาสนาเถรวาทมีจำนวนมากแต่ในที่นี้ยกมาพอเป็นสังเขป ดังนี้ คือพระสูตรที่ ๑ ว่าด้วยอานันยสูตร พระสูตรที่ ๒ ว่าด้วยทิมชาณสูตรและพระสูตรที่ ๓ ว่าด้วยกุลสูตร เป็นต้น

บทความวิจัยที่ ๗ เรื่อง “อาสาสมัครผนวกกับการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการด้านฟันหลวง” โดย นายณัฐพล เสนไชย ผศ.ดร. ศิวัช ศรีโกคางกุล มหาวิทยาลัยขอนแก่น ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครฟันหลวงประกอบไปด้วย ๑๒ ประการ มีปฏิบัติตามนโยบายของกรมเป็นต้น และปัญหาในการทำงานของอาสาสมัครฟันหลวงประกอบไปด้วย ๙ ประการ มีการติดต่อประสานงานลำบาก เป็นต้น พร้อมทั้ง ข้อเสนอแนะและการแก้ไขปัญหาประกอบไปด้วย ๒ ประการหลัก คือ ๑. ข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๔ ข้อย่อย และ ๒. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวทางในการแก้ไขปัญหา

บทความวิจัยที่ ๘ เรื่อง “โครงการบริการวิชาการรับใช้สังคม : บริการปฐมภูมิเชิงรุก วิทยาลัยเซนต์หลุยส์” โดย ผศ. ดร.สุวรรณี ละออปักชิน ละออาจารย์จิราภรณ์ โกชกปรีภรณ์ วิทยาลัยเซนต์หลุยส์ โดยศึกษายุทธวิธีการบริการปฐมภูมิเชิงรุก ผู้วิจัย พบว่า ๑) บริการปฐมภูมิเชิงรุกของวิทยาลัยดำเนินการรวม ๕ ปี ก่อให้เกิดผลลัพธ์คือ ๑.๑ สามารถให้บริการผู้ป่วยสตรีและครอบครัวรวม ๖๒ ครอบครัว ทำให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลที่บ้านที่ตรงกับความต้องการ ๑.๒ ลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาของครอบครัว ๑.๓ สมาชิกคนอื่นๆ ของครอบครัวได้รับการดูแลป้องกันโรคที่สามารถป้องกันได้ ๑.๔ สมาชิกครอบครัวมีคะแนนความรู้ที่ถูกต้องเรื่องระบบบริการสุขภาพสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ <.๐๕ ๒) นักศึกษาที่ผ่านโครงการนี้ จำนวน ๒๓๔ คน มีคะแนนทัศนคติต่อระบบบริการปฐมภูมิสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ <.๐๕

บทความวิจัยที่ ๙ เรื่อง “กลวิธีการพูดเพื่อสันติ ในวรรณคดีไทยเรื่องรามเกียรติ์” โดย ผศ.อำนาจ เอี่ยมสำอางค์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร เป็นการวิจัยเอกสาร ผลการ

วิจัยพบว่าทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้มีการใช้กลวิธีพูดหรือการเจรจาเพื่อสันติ ๔ วิธี เป็นวิธีทางบวก ๓ วิธี และวิธีทางลบ ๑ วิธี กลวิธีเจรจาเพื่อสันติทางบวก ๓ วิธีได้แก่ ๑. การใช้กลวิธีทางการทูต ๒. การให้ข้อเสนอเพื่อยุติสงคราม และ ๓. การใช้กระบวนการยุติธรรมในการยุติสงคราม ส่วนการใช้กลวิธีทางลบคือการสื่อสารแบบใช้วาทกรรมแบบคุกคามหน้า ซึ่งทั้ง ๔ วิธีนี้ ไม่เป็นผลในการยุติสงครามระหว่างฝ่ายพระรากับฝ่ายทศกัณฐ์

บทความวิจัยที่ ๑๐ เรื่อง **“วัฒนธรรมข้าว : กระบวนการผลิตและการบริโภคตามวิถีพุทธ”** โดย นางศิริพรรณ สุทธินนท์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาวิเคราะห์และเรียบเรียงเป็นพรรณาวาหาร ผลการศึกษาผู้วิจัยพบว่า วัฒนธรรมข้าวในทางพระพุทธศาสนาและสังคมไทยมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทยมาตั้งแต่โบราณกาล การปลูกข้าวเป็นวิธีการดำรงชีพตลอดมาจนถึงปัจจุบัน มีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เกี่ยวกับข้าว เพราะคนไทยเชื่อว่าข้าวเป็นสิ่งที่มียุคุณ มีจิตวิญญาณ

บทความวิจัยที่ ๑๑ เรื่อง **“การยกระดับการให้บริการสาธารณะในการออกโฉนดที่ดินด้วยดาวเทียม”** โดย อาจารย์ธนวิทย์ กลั่นน่วม กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย และ รศ.ดร. ศรดา สมพงษ์ ผู้วิจัย พบว่า (๑) การรังวัดที่ดินด้วยดาวเทียมมีความถูกต้องสูง ทำให้ทราบแนวเขตที่ดินรัฐและเอกชนชัดเจน (๒) ลดข้อพิพาทระหว่างเอกชนกับเอกชน เอกชนกับรัฐ และรัฐกับรัฐ ในปัญหาการรังวัดที่ดิน (๓) เพิ่มความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในการถือครองที่ดิน เพราะการรังวัดที่ดินทุกครั้งจะมีค่าเท่าเดิม (๔) ช่างรังวัดของกรมที่ดินทั่วประเทศมีความมั่นใจในการทำงาน เพราะมีค่าพิภคภูมิศาสตร์กำกับ (๕) การใช้ดาวเทียมออกโฉนดที่ดินนำไปสู่การแก้ไขประมวลกฎหมายที่ดิน

บทความวิจัยที่ ๑๒ เรื่อง **“ความมั่นคงทางจิตใจ : ลดความเสี่ยงช่วยแก้ปัญหาสังคม”** โดย อาจารย์ธัญนิชา วิโรจน์รุจน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ และพระครูธรรมธรรบงกช (คนธโร), ดร.ศิริวัฒน์ ครอบบุญ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นวบ. คณะสังคมศาสตร์ จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัย ได้พบว่า ความคาดหวัง สร้างความกดดัน และเพิ่มความเครียด จนเกิดความเสี่ยงและเป็นอุปสรรคต่อสังคมความเสี่ยงทางสังคมที่เกิดจากการขาดความเข้าใจในความเป็นจริงของธรรมชาติและสังคม พฤติกรรมของความมักได้เกินกว่าความจำเป็นและพอดี (โลภ) จนส่งผลเป็นความขัดแย้ง (โกรธ) และจากเหตุแห่งความไม่เข้าใจ (หลง) ซึ่งขาดความมั่นคงทางจิตใจเป็นภัยเสี่ยงของสังคม นำแนวทางการดำรงชีวิตตามวิถีพุทธสร้างความเข้มแข็งมีความมั่นคงทางจิตใจ เป็นความมั่นคงพื้นฐานในการดำรงชีวิตและความมั่นคงของสังคมโดยรู้และเข้าใจสาเหตุ หาวิธีการแก้ไข (ปัญญา) และยอมรับ

(๑๐)

เปลี่ยนแปลง (สติ) ด้วยวิถีชีวิตแบบชาวพุทธสามารถ “วางได้” และ “เฉยเป็น” อย่างเข้าใจและอดทน โดยนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้าใจสังคม มีความเชื่อและศรัทธาอย่างมีเหตุผลในบาปบุญ คุณโทษ ดำเนินชีวิตอย่างมีศีล ในการประพฤติและปฏิบัติ มีความสามัคคี เสริมสร้างสังคมเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจให้เกิดความมั่นคงและสังคมที่ยั่งยืน

บทความวิจัยที่ ๑๓ เรื่อง “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมวดวิชาเฉพาะกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัยฯ” โดย ดร. แม่ชี ปณิตตาภา เนตรน้อย และแม่ชีศรีสลับ อุปมัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัย ในพระสังฆราชูปถัมภ์ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมวดวิชาเฉพาะกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดีทุกรายวิชา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมวดวิชาเฉพาะกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนาทุกรายวิชาสูงกว่าเกณฑ์การประเมินระดับดี

บทความวิจัยที่ ๑๔ เรื่อง “รูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงพุทธในสถานศึกษา” โดย ดร.ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีทั้งเครื่องมือเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง การสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มย่อย ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษามีประเด็นปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับระบบการบริหารงานในสถานศึกษากับระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ที่ต้องบูรณาการงานกันอย่างลงตัว สภาพปัญหาด้านการจัดการสื่อสาร การประสานงาน การสร้างความร่วมมือ และการติดตามประเมินผลรวมถึงสภาพปัญหา นอกจากนั้นก็เป็นปัญหาด้านการมีส่วนร่วมจากบุคลากร ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ นักเรียนและคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา ส่วนหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมต่อการนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อมคือ หลักธรรมอิทธิบาท ๔ ที่จะทำให้นักบุคลากรทั้ง ๔ กลุ่มคือ ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ นักเรียนและคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาได้ใส่ใจมุ่งมั่นต่อการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมให้มีคุณภาพ และต้องใช้หลักธรรมนำการจัดการบริหารสิ่งแวดล้อมทั้ง ๔ ด้านด้วยหลักธรรมอิทธิบาท ๔ เพื่อบริหารงานในสถานศึกษา ๔ ประการ และมีการจัดการด้วยวิธีการ ๔'C คือ Communication Co-ordination Co-operative และ Controlling จากบุคลากร ๔ กลุ่มเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เรียกว่า ยุทธวีร์ ๕*๔ Model

บทความวิจัยที่ ๑๕ เรื่อง “รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ ๒๑” นางสาวสุริรัตน์ โตเขียว รศ.ดร.ธานี เกสทอง และ รศ.ดร.นันทิยา น้อยจันทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ผู้วิจัย พบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารในศตวรรษที่ ๒๑

ได้ ๖ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) การบริหารยุคใหม่ ๒) ใส่ใจคุณลักษณะ ๓) ทักษะเทคโนโลยีและการสื่อสาร ๔) ผู้บริหารตีมีการพัฒนา ๕) เน้นการคิดวิเคราะห์ และ ๖) นำพาสู่ต้นแบบที่ดี รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารในศตวรรษที่ ๒๑ ประกอบด้วย ๔ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ส่วนที่ ๒ ส่วนเนื้อหา และแนวทางการดำเนินงาน ส่วนที่ ๓ ส่วนกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารในศตวรรษที่ ๒๑ และส่วนที่ ๔ ส่วนเงื่อนไขความสำเร็จ

บทความวิจัยที่ ๑๖ เรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” โดย ดร.สุมาลี ศรีผิง อาจารย์.ดร.ทีปพิพัฒน์ สันตะวัน และ รศ.ดร.ธานี เกสทอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ เป็นการวิจัยเป็นผสมวิธี (Mix Methods Research) ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ได้ ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) การบริหารจัดการ ๒) การจัดการสภาพแวดล้อม ๓)การจัดการการเรียนรู้ ๔)การประสานความร่วมมือ รูปแบบการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ประกอบด้วย ๔ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ส่วนที่ ๒ ส่วนเนื้อหาและแนวทางการดำเนินงาน ส่วนที่ ๓ ส่วนกระบวนการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ และส่วนที่ ๔ ส่วนเงื่อนไขความสำเร็จ

บทความวิจัยที่ ๑๗ เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์” โดย พระครูอุดมจันทวรรณ (อตุตโม) เจ้าอาวาสวัดจันทราวาส ตำบลลำปลายมาศ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัย พบว่า สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์ มี ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านจิตใจ ส่วนการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ ด้านครอบครัวมีการบูรณาการหลักฆราวาสธรรม ด้านเศรษฐกิจมีการบูรณาการหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ด้านสังคมมีการบูรณาการหลักสังคหวัตถุ และด้านจิตใจมีการบูรณาการหลักศีล ๕ ในชีวิตประจำวัน ประกอบกับการปฏิบัติตามหลักธรรมบุญของหมู่บ้าน ๙ ดี จึงทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขร่มเย็นดังนั้นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชน จึงเป็นการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับหลักธรรมบุญของหมู่บ้าน ๙ ดี โดยครอบคลุมทั้ง ๔ ด้าน ทำให้มีความมั่นคงมุ่งมั่นในความดีความเจริญอกงาม และใฝ่แสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองและชุมชน อยู่เสมอ

(๑๒)

บทความวิจัยที่ ๑๘ เรื่อง **“ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงความเห็นต่อการเงินจากการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน”** โดย นางสาวประภาศรี จำเริญเวทย์ ดร.กนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินธิ์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานวิธี ผลการศึกษา พบว่า ลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงิน ระเบียบและข้อบังคับ บุคลากรในหน่วยงาน ระบบการควบคุมภายใน และปัญหาที่พบระหว่างการตรวจสอบ มีผลต่อการแสดงความเห็นต่อการเงินในลักษณะต่าง ๆ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ แสดงให้เห็นว่า สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินให้ความสำคัญกับปัจจัยดังกล่าว ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นตัวแปรทำให้การแสดงความเห็นต่อการเงินจากการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินเปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับแนวปฏิบัติการจัดทำรายงานการตรวจสอบงบการเงินของหน่วยงานภาครัฐ

บทความวิจัยที่ ๑๙ เรื่อง **“แนวคิดปัจเจกนิยมในพุทธปรัชญาเถรวาท”** โดย พระมหาพูนศักดิ์ วชิรวโร (กมล) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร ผู้วิจัย พบว่า แนวคิดปัจเจกนิยมในปรัชญาอัตถิภาวนิยมกล่าวถึงการมีเสรีภาพและความรับผิดชอบในการเลือกที่จะยอมรับหรือปฏิเสธต่อปรากฏการณ์ของชีวิตที่มนุษย์ต้องเผชิญหน้าด้วยความเป็นตัวของตัวเองโดยการยอมรับผลที่เกิดขึ้นแก่ตนเองและสังคม ส่วนปัจเจกนิยมในพุทธปรัชญาเถรวาทกล่าวถึงคุณลักษณะเฉพาะของความเป็นมนุษย์ที่แต่ละบุคคลจะมีความสามารถปฏิบัติเพื่อแสวงหาความจริงของชีวิตตามแนวคิดและวิถีของตนเอง ในการพัฒนาความเป็นอิสระทางจิตที่ไม่ยึดมั่นถือมั่นในวัตถุและรู้เท่าทันความเป็นจริงของชีวิตและสังคมแบบมีปฏิสัมพันธ์อย่างสอดคล้องซึ่งกันและกัน

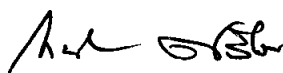
บทความวิจัยที่ ๒๐ เรื่อง **“ปัจจัยการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเด็กปฐมวัยของครอบครัวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดสมุทรสาคร”** โดย ผศ.ดร.ปิยะธิดา ขจรชัยกุล มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร โดยใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเด็กปฐมวัยของครอบครัว ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดสมุทรสาคร ของผู้ปกครองที่มีเด็กปฐมวัยอายุ ๕- ๖ ปี จำนวน ๔๘๙ คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง และรายได้ ข้อเสนอแนะ ภาครัฐควรให้การสนับสนุนการอบรมครอบครัวด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรม

บทวิพากษ์หนังสือเรื่อง **“พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับสากล : วิถีธรรมจากพุทธปัญญา”** ซึ่งแปลจากฉบับภาษาอังกฤษ เรื่อง Common Buddhist Text : Guidance and Insight from the Buddha โดย นายสุชนา ศิริชัยนุร และนายสุภูฐาน สุตาจันทร์ กองบรรณาธิการ ได้นำเสนอในประเด็น

หนังสือเล่มนี้ ซึ่งเป็นหนังสือระดับโลก ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ดำเนินการจัดพิมพ์เผยแพร่เพื่อเป็นธรรมบรรณาการในวันวิสาขบูชาโลก หนังสือเล่มนี้เป็นขนาด ๑๖ หน้า ประกอบด้วยจำนวนหน้า ๑,๑๖๖ หน้า กล่าวถึงเนื้อหาคำสอนอันทรงคุณค่าด้วยเรื่องพื้นฐานที่มนุษย์ต้องประสบซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนาสายหลัก เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักถึงมรดกอันล้ำค่าทางศาสนาและจริยธรรมของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์หลักของนิกายทั้ง ๓ คือ นิกายเถรวาท นิกายวัชรยาน และนิกายมหายาน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีในหมู่ผู้ที่ไม่ได้เป็นพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับคุณค่า และหลักคำสอนพื้นฐานของพระพุทธศาสนาซึ่งจะทำให้เกิดความสมดุลระหว่างความเหมือนและความแตกต่างที่มีอยู่ในคัมภีร์ต่างๆ

เนื้อหาของบทความเหล่านี้ เป็นบทความวิจัยที่ได้รับจากคณาจารย์ สถาบันอุดมศึกษาภายนอกเป็นส่วนใหญ่ ล้วนให้มุมมองในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา รวมทั้งพระพุทธศาสนาที่บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ในสาขาวิชาสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้อย่างลึกซึ้งและครอบคลุม

สำหรับรายละเอียดบทความทั้งหมดนี้ ผู้ใดต่อการศึกษา สามารถเรียนรู้ได้จากบทความดังกล่าวในวารสารฉบับนี้ และพบกันอีกในวารสารมหาจุฬาวិชาการ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง)

บรรณาธิการ

วารสารมหาจุฬาวិชาการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(๖)
การศึกษาวิเคราะห์แก่นธรรมจากชาดก	๑
พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร.	
คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
วิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในวรรณกรรมสันไซ	๑๘
รศ.ดร.โสวิทย์ บำรุงศักดิ์	
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น	
การลาสิกขา : ดุลยภาพสงฆ์ในพระพุทธศาสนา	๒๘
รศ.ดร.เวทย์ บรรณกรกุล	
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบ่านีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม	
พุทธวิธีบริหารจัดการงานยุติธรรมเพื่อบูรณาการกับงานยุติธรรมในสังคมไทย	๓๙
ผศ.ดร. สุเทพ พรหมเลิศ	
คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องตรีภวะสัมพันธ์ในปรัชญาของคานธี	๕๓
ผศ.กฤต ศรียะอาจ	
คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
การศึกษาทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวคิด ในพระสูตรตันตปิฎก	
ของพระพุทธศาสนาเถรวาท	๖๓
ผศ.ชาตรี ชุมแสน	
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี	
อาสาสมัครพลหลวงกับการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการด้านพลหลวง	๗๙
นายณัฐพล แสนไชย และ ผศ.ดร. ศิวัช ศรีโศภางกุล	
สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น	
กลุ่มวิจัยการบริหารกิจการท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น	
โครงการบริการวิชาการรับใช้สังคม : บริการปฐมภูมิเชิงรุก วิทยาลัยเซนต์หลุยส์	๙๑
ผศ. ดร.สุวรรณี ละออปักษิณ และ จิราภรณ์ โกษกปรีภักดิ์	
คณะพยาบาลศาสตร์ และคณะจิตวิทยา วิทยาลัยเซนต์หลุยส์	

(๑๕)

กลวิธีการพูดเพื่อสันติ ในวรรณคดีไทยเรื่องรามเกียรติ์	๑๐๕
ผศ.อำนาจ เอี่ยมสำอางค์	
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร	
วัฒนธรรมข้าว : กระบวนการผลิตและการบริโภคตามวิถีพุทธ	๑๑๖
นางศิริพรรณ สุทธินนท์	
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
การยกระดับการให้บริการสาธารณะในการออกโฉนดที่ดินด้วยดาวเทียม	๑๒๕
นายธนวิทย์ กลับน่วม และ รศ.ดร. ศรดา สมพอง	
นายช่างรังวัดอาวุโส กองเทคโนโลยีทำแผนที่ กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย	
ความมั่นคงทางจิตใจ: ลดความเสี่ยงช่วยแก้ปัญหาสังคม	๑๔๑
อาจารย์ธัญนิชา วิโรจน์รุ่งน	
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์	
พระครูธรรมธรรบงกช (คนธโร), ดร.,	
ดร.ศิริวัฒน์ ครองบุญ	
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นวบ.คณะสังคมศาสตร์ จังหวัดจันทบุรี	
การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมวดวิชาเฉพาะกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา	
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัยฯ	๑๕๑
ดร. แม่ชีปณิตาภา เนตรน้อย และ แม่ชีศรีสลับ อุปมัย	
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัย ในพระสังฆราชูปถัมภ์	
รูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงพุทธในสถานศึกษา	๑๖๔
ดร.ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่	
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ ๒๑	๑๘๒
ดร.สุรรัตน์ โตเขียว, รศ.ดร.ธานี เกสทอง และ รศ.ดร.นันทิยา น้อยจันทร์	
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์	
รูปแบบการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้	
ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	๑๙๘
ดร.สุมาลี ศรีผิง, อาจารย์.ดร.ทีปพิพัฒน์ สันตะวัน และ รศ.ดร.ธานี เกสทอง	
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์	

(๑๖)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์	๒๑๖
พระครูอุดมจันทวรรณ (อุตตโม)	
เจ้าอาวาสวัดจันทราวาส อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์	
ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงความเห็นต่องบการเงินจากการตรวจสอบ	
ของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน	๒๓๑
ประกาศรี จำเนียรเวทย์ และ ดร.กนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินธิ์	
มหาวิทยาลัยศรีปทุม	
แนวคิดปัจเจกนิยมในพุทธปรัชญาเถรวาท	๒๔๗
พระมหาพูนศักดิ์ วชิรวโส	
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
ปัจจัยการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเด็กปฐมวัยของครอบครัวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
และจังหวัดสมุทรสาคร	๒๖๑
ผศ.ดร.ปิยะธิดา ขจรชัยกุล	
มหาวิทยาลัยมหิดล	
บทวิพากษ์หนังสือเรื่อง “พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับสากล : วิถีธรรมจากพุทธปัญญา”	๒๗๕
นายสุชนา ศิริธัญญกร นายสุภฐาน สุตาจันทร์ กองบรรณาธิการ	
ภาคผนวก	
- คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬาวិชาการ	๒๘๘
- แบบฟอร์มการส่งต้นฉบับเพื่อพิจารณาลงในวารสารมหาจุฬาวิชาการ	๒๙๔
- หลักเกณฑ์ในการลงตีพิมพ์ต้นฉบับของวารสารมหาจุฬาวิชาการ	๒๙๖
- ขั้นตอนการดำเนินงานของวารสารมหาจุฬาวิชาการ	๒๙๗

การศึกษาวิเคราะห์แก่นธรรมจากชาดก

A Critical Study of the Buddhadhamma-Essence from the Jataka

พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร.

Prof.Dr.Phra Rajapariyatkavi

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ (๑) เพื่ออธิบายเนื้อหาของชาดกในรูปแบบความเรียงด้วยสำนวนภาษาร่วมสมัย ง่ายต่อความเข้าใจสำหรับคนทั่วไป (๒) เพื่อนำเสนอแก่นธรรมจากทสبارมีและหลักธรรมอื่นๆ ที่แฝงอยู่ในชาดกโดยการถอดบทเรียนจากจริยาวัตรของพระโพธิสัตว์ (๓) เพื่อเสนอวิธีการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมไทยปัจจุบันโดยอาศัยแนวทางจากจริยาวัตรของพระโพธิสัตว์ ดำเนินการศึกษาโดยรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์ หนังสือ ตำรา และเอกสารวิชาการต่างๆ จัดระบบข้อมูล วิเคราะห์แล้วนำเสนอโดยการอธิบายความ ผลการวิจัยพบว่า

“ชาดก” คือ เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว เป็นเครื่องมือสำหรับเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นแล้วเกี่ยวกับจริยา (ความประพฤติ) ของพระพุทธเจ้าในครั้งอดีตชาติก่อนที่จะตรัสรู้ ทรงบำเพ็ญทสบาร์มีหรือบารมี ๑๐ ประการ ในชาติต่างๆ ชาดกมีจำนวน ๕๔๗ เรื่อง “บารมี” ที่ทรงบำเพ็ญนั้นแปลว่า ถึงฝั่ง ธรรมเครื่องถึงซึ่งฝั่งคุณความดีที่สมบูรณ์ หมายถึงคุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวดเพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงยิ่งคือความเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ คุณธรรมมีทานเป็นต้นที่ชื่อว่าบารมีก็เพราะทำให้ฐานะของพระโพธิสัตว์ยอดเยี่ยมกว่าสัตว์ทั้งหลาย ทสบาร์มีจัดเป็นพุทธการธรรม(ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า)ประกอบด้วย (๑)ทาน การให้ (๒) ศีล งดเว้นทำชั่วและมีระเบียบวินัย (๓) เนกขัมมะ หลีกจากกามารมณ์ (๔) ปัญญา ความรอบรู้โลกและชีวิต (๕) วิริยะ ความเพียร (๖) ขันติ ความอดทน (๗) สัจจะ ความจริงใจจริงใจและจริงการ (๘) อธิษฐานะ ความมั่นแน่วแน่ (๙) เมตตา ความรัก (๑๐) อุเบกขา ความเที่ยงธรรมเป็นกลาง ทสบาร์มีหรือบารมี ๑๐ ประการนั้นจัดลำดับดังนี้ ทานเป็นข้อที่ ๑ เพราะมีอุปการะมากแก่ศีลและบำเพ็ญได้ง่ายกว่า ศีลเป็นข้อที่ ๒ เพราะทำให้ทานมีผลมามีอานิสงส์มาก เนกขัมมะเป็นข้อที่ ๓ เพราะทำให้ศีลมีผลมามีอานิสงส์มาก ปัญญาเป็นข้อที่ ๔ เพราะทำให้เนกขัมมะมีผลมามีอานิสงส์มาก วิริยะเป็นข้อที่ ๕ ขันติเป็นข้อที่ ๖ สัจจะเป็นข้อที่ ๗ อธิษฐานเป็นข้อที่ ๘ เมตตาเป็นข้อที่ ๙ และอุเบกขาเป็นข้อที่ ๑๐ เพราะทำให้เมตตา มีผลมามีอานิสงส์มาก บารมีจำแนกเป็น ๓ ระดับ ระดับละ ๑๐ รวมเป็น ๓๐ ประการ คือ (๑) บารมี ๑๐ (๒) อุปบารมี ๑๐ (๓) ปรมัตถบารมี ๑๐ นั่นก็คือ ระดับบารมีเป็นธรรมชาวเจ็ดด้วย ธรรมดำ ระดับอุปบารมีเป็นธรรมชาวไม่เจ็ดด้วย ธรรมดำ ระดับปรมัตถบารมีเป็นธรรมไม่ชาวไม่ดำ บารมีทั้งหลายที่จะให้สำเร็จประโยชน์สูงสุดคือบรรลุสัมมาสัมโพธิญาณนั้น กำหนดระยะเวลาบำเพ็ญ ๓ ระดับ

ตามคุณสมบัติของผู้บำเพ็ญ ดังนี้ (๑) ผู้มากด้วยปัญญา(ปัญญาธิกาบารมี)ใช้เวลา ๔ อสงไขย ๑๐๐,๐๐๐ มหากัลป์ (๒) ผู้มากด้วยศรัทธา(ศรัทธาธิกาบารมี) ใช้เวลา ๘ อสงไขย ๑๐๐,๐๐๐ มหากัลป์ (๓) ผู้มากด้วยวิริยะ(วิริยาธิกาบารมี)ใช้เวลา ๑๖ อสงไขย ๑๐๐,๐๐๐ มหากัลป์ บารมีทั้งหลายที่บำเพ็ญสมบรูณ์ย่อมให้ผลคือความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งในความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นมีคุณธรรมมหาศาลประมาณมิได้มีทศพลญาณเป็นต้น มีพระรูปกายประกอบด้วยมหาบุรุษลักษณะ ๓๒ อนุพยัญชนะ ๘๐

ฐานะและอภัยชัยพระโพธิสัตว์จึงจำเป็นอย่างยิ่งในการนำสังคมประเทศชาติตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันคนที่มีภูมิปัญญาดีระดับธรรมดา มีคุณธรรมจริยธรรมระดับธรรมดา มีภาวะผู้นำระดับธรรมดา ไม่สามารถนำพาสังคมและแก้ปัญหาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยคนที่มีภูมิปัญญาพระโพธิสัตว์ มีคุณธรรมจริยธรรมพระโพธิสัตว์ และมีภาวะผู้นำแบบพระโพธิสัตว์จึงจะทำได้ อภัยชัยพระโพธิสัตว์ดังกล่าวนี้มีลักษณะ (๑)เป็นไปอย่างนี้ทุกที่ตลอดเวลา (๒)ยังยืนทนต่อการพิสูจน์ นั่นคือแม้จะมีเหตุการณ์หรือปัจจัยทั้งหลายมาบีบคั้นเป็นอุปสรรคให้เกิดมโนทุจริต(ประพฤติชั่วทางใจ) เกิดวจีทุจริต(ประพฤติชั่วทางวาจา) และเกิดกายทุจริต(ประพฤติชั่วทางกาย) อภัยชัยพระโพธิสัตว์นี้ก็ยังคงดำรงมั่นไม่เปลี่ยนแปลงเป็นอื่น เป็นคุณธรรมจริยธรรมแม้จะเป็นโลกียะก็ยังถาวรตั้งมั่นเหมือนกับโลกุตระองค์ประกอบเบื้องต้นของภาวะผู้นำก็คือ(๑)บารมี ซึ่งก็คือเกิดจากการบำเพ็ญบารมีต่อเนื่องมาเป็นเวลานานนี้เอง (๒) ทักษะในการสื่อสาร ซึ่งมีนัยครอบคลุมการจัดระบบเนื้อหาที่จะพูด การจัดระบบเสียงของตัวเอง การพิจารณากาลและเทศะอย่างถี่ถ้วนก่อนที่จะสื่อสารเรื่องใดๆ ออกไป และที่สำคัญความสามารถสร้างแรงจูงใจได้ด้วยการสื่อสาร

การแก้ปัญหาต่างๆไม่ใช่เพียงแต่ใช้ความรู้ความสามารถระดับปกติ ไม่ใช่เพียงแต่คนดีมีความสามารถ ซึ่งสัตยสุจริตเท่านั้น แต่ต้องใช้ความรู้ความสามารถระดับ “บารมี” ต้องอาศัยคนดีระดับมากกว่าปกติ นั่นคือคนดีแบบพระโพธิสัตว์ ซึ่งเกิดจากการทำความดีโดยบำเพ็ญบารมี เรื่องพระโพธิสัตว์ทำให้เกิดแรงบันดาลใจ ๒ ลักษณะคือ (๑) เกิดเพราะจริยาวัตรดีงามของพระโพธิสัตว์ (๒) เกิดเพราะคุณสมบัติด้านกายภาพและจิตภาพของพระโพธิสัตว์ ความสมบรูณ์สูงสุดด้านร่างกายของพระโพธิสัตว์ เรียกว่ามหาบุรุษลักษณะ ๓๒ ประการ เช่น มีฝ่าพระบาทราบเสมอกันเป็นต้น มีพระเศียรงามบริบูรณ์ดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์เป็นที่สุด นอกจากนี้ยังประกอบด้วยคุณสมบัติด้านร่างกายเรียกว่า อนุพยัญชนะ ๘๐ นิ้วพระหัตถ์และนิ้วพระบาทเหลืองงามเป็นต้น มีความวิจิตรไปด้วยระเบียบพระเกตุมาลาคือถ้องแถวแห่งพระรัศมีอันโชตินาการขึ้นเบื้องบนพระอุตมังกสิโรตม์เป็นที่สุด คุณสมบัติด้านร่างกายเหล่านี้จัดเป็น “ปรโตโฆสะ”ที่แม้จะแปลว่าเสียงจากผู้อื่นก็จริง แต่มีนัยครอบคลุมสภาพแวดล้อมอื่นๆ เช่น รูป กลิ่น รส สิ่งสัมผัสที่รับรู้ผ่านทางตา จมูก ลิ้น กายด้วย เช่น รูปร่าง สี สันฐาน ภูมิประเทศ สิ่งประดิษฐ์อันเป็นศิลปกรรม ประติมากรรม หรือจิตรกรรม สื่อต่าง ๆ ที่รับรู้เหล่านี้ มีอิทธิพลต่อบุคคลมากโดยเฉพาะผู้มีรากจิตและสัทธาจิต มหาบุรุษลักษณะ ๓๒ และอนุพยัญชนะ ๘๐ ดังแสดงมาแล้ว ย่อมมีส่วนสำคัญ

อย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดศรัทธาและปสาทะ ท้ายที่สุดนำไปสู่โยนิโสมนสิการส่วนบุคคลด้านจิตใจก็คือ พระโพธิสัตว์ประกอบด้วยพื้นฐานทางจิต ๔ ส่วนคือ (๑) วิชารู้แจ้งสัจธรรมของชีวิตว่า ชีวิตอยู่ภายใต้กฎแห่งไตรลักษณ์คือไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา (๒) วิมุตติปล่อยวางไม่ยึดติด (๓) วิสุทธิ ความบริสุทธิ์ พระโพธิสัตว์มีสี่วิสุทธิ คือความบริสุทธิ์แห่งศีล (๔) ฤทธานุภาพเพราะพระโพธิสัตว์มีสมาธิจิตขั้นสูงในระดับโลกียะ ทำให้สามารถแสดงฤทธิ์ต่าง ๆ ได้เป็นต้น

คำสำคัญ: ชาดก, บารมี, พุทธการกธรรม, พระโพธิสัตว์, แก่นธรรม

Abstract

In this research, the great attempt was purposely made: 1) to explain the Jātaka contents in the form of essay through contemporary language for being easily understood by general people, 2) to propose the Dhamma essences derived from ten perfections and other kinds of Dhamma hiding in the Jātaka through extraction of them from Bodhisattva's conduct and duties, and 3) to propose the ways to solve problems and to develop the present Thai society through Bodhisattva's conduct and duties. This is a documentary research done by the collection and analysis of data from scriptures, text books and academic documents and then the descriptive analysis was also made. The research findings were found as follows: Etymologically, the word 'Jātaka' basically refers to arisen various stories; it was used as a tool to tell the past Buddha's conduct and duties before His enlightenment wherein ten perfections were greatly cultivated in the different forms of birth and 547 stories were composed of it. Here, the word 'Pāramī' developed by the Buddha means the arrival at the bank or virtues leading to perfection; this embraces the absolute good whereby the Enlightened One is achieved. The virtues, generosity, for instance, are so named perfection due to bringing greater position to Bodhisattva than other beings. As far as ten perfections are concerned, they are regarded as 'Buddhakāradhamma' (Dhamma making Buddhahood) comprising of: 1) *Dāna*; generosity, 2) *Sīla*; intention not to do bad action and being disciplined, 3) *Nekkhamma*; renunciation from sensual pleasures, 4) *Paññā*; insight of the world and life, 5) *Viriya*; energy, 6) *Khanti*; patience, 7) *Sacca*; truthfulness, 8) *Adhiṭṭhāna*; self-determination, 9) *Mettā*; loving kindness, and 10) *Upekkhā*; equanimity. It can be said that those ten perfections can be categorized in the order as follows: the first is generosity because it yields a great deal of benefit to the precept and being easier to develop than others, the second is the precept because it brings about a hefty of advantages to generosity, the third is renunciation because it gives uncountable benefit to the precept, the fourth is wisdom because it gives rise to the greatest benefit to the renunciation, the fifth is energy, the forbearance becomes the sixth, the truthfulness becomes the seventh, the resolution

becomes the eighth, the loving kindness becomes the ninth, and the equanimity comes as the tenth respectively because the tremendous benefit in loving kindness is caused by it. The mentioned perfections are by nature classified into three levels; each level holds ten and thereby totally summing up thirty as follows: 1) ten ordinary perfections, 2) ten superior perfections, and 3) ten supreme perfections. In this respect, they implicitly show that such ordinary levels of perfections contain white nature being mixed with black, the superior levels hold white nature without black, and the supreme levels are neither white nor black. With respect to the perfections leading to the success of the ultimate goal, three levels of cultivation need to be gradually fulfilled according to the practitioners' quality: 1) four incalculable periods and great eons of 100,000 are acquired by one who is of innumerable wisdom (*Paññādhikapāramī*), 2) one who is of uncountable faith (*Saddhādhikapāramī*) needs eight incalculable periods and great aeons of 100,000, and 3) one who is of tremendous energy (*Viriyādhikapāramī*) needs sixteen incalculable periods and great aeons of 100,000. Once perfectly developed, those are conducive to the Enlightened One and by virtue of it the innumerable virtues, the ten supreme intellectual powers of the Buddha being bodily endowed with thirty-two marks of the Great Man and with eighty characteristics, are also caused. The Bodhisattva's position and courtesy are extremely essential in leading the nation. Since the past to the present, one who is endowed with ordinary level of wisdom, morality and leadership cannot lead and effectively solve social problems; such society somehow needs one who possesses Bodhisattva's wisdom, morality and leadership and the Bodhisattva's hospitality by nature comprises in: 1) it goes in this way all the time, 2) it becomes stable enduring to be proven; though it is forced by various situations and factors brining about intractable obstacles wherein evil conduct in thought, word and act is precipitated, yet Bodhisattva's features are no longer changed, though it becomes worldly virtue, yet it becomes stabilized as if it is supramundane. In the matter of leadership, the inseparable basic quality of becoming leadership is of: 1) *Pāramī*; it is caused by the endless cultivation of the perfections, 2) the communicative skill; this basically embraces the systematic arrangement of what one is actually assigned to speak out, of voices, of time and place prior communicating any messages. More importantly, the ability to inspire ones' mind is also required. So far as the solution to various problems goes, it is not only the ordinary level of ability one needs, it is not only a good person being endowed with honesty one should become, but it also requires the perfection level of knowledge of '*Pāramī*'; the superior level of being good like Bodhisattva stands in need and this can be achieved through the development of perfections. In Bodhisattva's stories, two types of inspiration are clearly shown: 1) they are caused by Bodhisattva's good conduct and duties, 2) they are caused by Bodhisattva's bodily and mental features; the Bodhisattva's physical and mental absolute perfections are called thirty-two marks of the

Great Man, the even soles, for instance, he has a beautiful head as if it is fully decorated by face. Apart from these, he is physically endowed with certain qualities called eighty characteristics; his hand's and foot's fingers are beautifully yellow in nature, they become exquisite in orders possessing the aura and radiance illuminating and shining above and over the head. All of these physical qualities are '*Paratoghosa*'; though it means others' utterance, yet it implicitly embraces other environment such as forms, smell, taste, tangible objects being touched through eyes, noses, and tongues including body, colorful corporeality, and places, artificialities derived from sculptures, or paintings, one is very much influenced upon by all of being perceived items particularly one whose intrinsic natures are of lust, faith, thirty-two marks of the Great Man and eighty characteristics. Suffice it to claim that what were already explained are of importance in nature wherein the faith and agreement can be somehow grown and thereby leading to reasoned attention. As regards the mental quality, four kinds of mental potentialities are naturally endowed with: 1) Vijjā; he possesses certain knowledge on the reality of life that life is under the law of three common characteristics, impermanent, suffering and non-substantiality, 2) Vimutti; he detaches things, 3) Visuddhi; Bodhisattva's precepts are purified, and 4) power; since Bodhisattva possesses the high worldly level of concentration then by virtue of that he can exercise various miracle action as he sees fit, for instance.

Keywords: Jātaka, Pāramī, Buddhakāradhamma, Bodhisattva, the Buddhadhamma-Essence

บทนำ

ชาดกคือเรื่องในอดีต ๕๔๗ ชาดกของพระพุทธเจ้าสมัยเป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญทสขารมีหรือบารมี ๑๐ ประการอย่างยิ่งยวดที่บำเพ็ญเพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการบรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทสขารมีนี้เป็นพุทธการกธรรม แปลว่าธรรมที่กระทำให้เป็นพระพุทธเจ้า ดังความเป็นมาว่า “สุเมธดาบสเมื่อได้รับคำพยากรณ์จากพระทีปังกรพุทธเจ้าว่า ‘ดาบสนั้นนอนกระทำอิณินหารเพื่อความเป็นพระพุทธเจ้า ความปรารถนาของดาบสนี้จักสำเร็จในที่สุด ๔ อสงไขย ๑๐๐,๐๐๐ กัป จากนั้นไป ดาบสนี้จักเป็นพระพุทธเจ้าพระนามว่าโคดม และพระนครนามว่ากิลพัสดุ์จักเป็นที่อยู่อาศัยของเขาในอัฐภาพันนั้น พระเทวีพระนามว่ามายาจักเป็นพระมารดา พระราชาพระนามว่าสุทโธทนะจักเป็นพระบิดา ...’” จึงพิจารณาใคร่ครวญถึงพุทธการกธรรมที่พระโพธิสัตว์ในปางก่อนเคยประพฤติมา ก็เห็นทานบารมีเป็นข้อที่ ๑ ไปจนถึงอุเบกขาบารมีเป็นข้อที่ ๑๐ จึงกล่าวเตือนตนว่า ‘สุเมธบัณฑิต จำเดิมแต่นี้ไป เจ้าควรบำเพ็ญทานบารมีเป็นข้อที่ ๑ เจ้าต้องไม่เห็นแก่ทรัพย์ ยศ บุตร ภรรยา หรืออวัยวะใหญ่่น้อย บริจาคทุกอย่างเท่าที่ปรารถนาแก่ยากจก... สุมะธบัณฑิต จำเดิมแต่นี้ไป

เจ้าควรบำเพ็ญอุเบกขาบารมี ควรเป็นผู้มีอารมณ์เป็นกลาง ทั้งในความสุข ทั้งในความทุกข์ เจ้าต้องมีอารมณ์เป็นกลางในความสุขและความทุกข์ เหมือนแผ่นดิน...”

เนื้อหาของ “ชาตก” อยู่ในคัมภีร์ขุททกนิกาย ชาตก ซึ่งเป็น ๑ ใน ๑๕ คัมภีร์ย่อยของคัมภีร์ขุททกนิกาย จัดหมวดหมู่เนื้อหาเป็นนิบาต โดยนำชาตกที่มีคาถาเท่ากันมารวมไว้เป็นกลุ่มเดียวกัน ชาตกที่มี ๑ คาถาเรียกว่า เอกกนิบาต ที่มี ๒ คาถาเรียกว่า ทูกนิบาต ที่มี ๑๓ คาถาเรียกว่า เตรสกนิบาต ที่มีมากกว่า ๑๓ เรียกว่าปภินณกนิบาต ที่มี ๒๐ คาถาขึ้นไปเรียกว่า วิสตนิบาต ที่มี ๓๐ คาถาขึ้นไปเรียกว่า ดิงสนิบาต ที่มี ๔๐ คาถาขึ้นไปเรียกว่า จัตตาสินิบาต มีชาตกรวมทั้งสิ้น ๕๔๗ ชาตก ชาตกทั้งหมดเป็นอดีตนิทาน(เหตุการณ์ในอดีต)ที่พระพุทธเจ้าทรงยกขึ้นแสดงโดยสรุป เนื้อหาอยู่ในรูปของคาถา(ร้อยกรอง) มีเนื้อหาเกี่ยวกับกบฏธรรม เหตุการณ์ บุคคล สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ในยุคต่อมา พระอรรถกถาจารย์นำเอาคาถาชาตกเหล่านั้นมาอธิบายเพิ่มเติมพร้อมทั้งยกนิทาน(เรื่อง)มาประกอบเพื่อให้เห็นภาพชัดเจนมากขึ้น การศึกษาชาตกให้เข้าใจจึงต้องอ่านคัมภีร์อรรถกถาประกอบด้วย เช่น อปภินณชาตก เนื้อหาในคัมภีร์พระไตรปิฎก(ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้) เป็นเพียงข้อความคาถาสั้น ๆ ว่า “คนฉลาดพวกหนึ่งกล่าวฐานะที่ไม่ผิวนักคาดคะเนทั้งหลายกล่าวฐานะที่ ๒ ผู้มีปัญญารู้จักฐานะที่ไม่ผิวดและฐานะที่ผิวดนั้นแล้วควรถือฐานะที่ไม่ผิวดไว้เถิด” เนื้อหาชาตกนี้ในคัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นบทร้อยกรองโดยย่อ พระอรรถกถาจารย์ได้แต่งข้อความอธิบายเพิ่มเติม โดยกล่าวถึงมูลเหตุจูงใจที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงชาตกนี้ เพราะปรารถนาพ้อคำเกวียน ๒ สอง คนหนึ่งปฏิบัติผิวด อีกคนหนึ่งปฏิบัติถูก เรื่องมีอยู่ว่า สมัยหนึ่ง พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นหัวหน้าพ้อคำเกวียน เป็นคนฉลาด เดินทางไปค้าขายพร้อมกับหัวหน้าพ้อคำเกวียนอีกกลุ่มหนึ่งผู้ไม่ฉลาด พ้อคำเกวียนผู้ไม่ฉลาดพาคณะเดินทางล่วงหน้าไปก่อน ตอนเดินทางผ่านทะเลทราย ขนสัมภาระหนักโดยเฉพาะภาชนะใส่น้ำ รู้สึกเหนื่อยอ่อน ยักษ์ตนหนึ่งเห็นเป็นโอกาสที่จะกินคนเหล่านี้ จึงแปลงร่างเป็นคนทำที่เดินสวนทางมา มีเนื้อตัวเปียกปอนบอกว่า “ทางข้างหน้าฝนตกหนัก มีน้ำมาก ไม่ต้องนำน้ำไปให้เหนื่อย” ซึ่งความจริงไม่มีฝนตก น้ำก็ไม่มี คนเหล่านี้หลงเชื่อยักษ์ พาทั้งน้ำ พ้อเดินทางผ่านทะเลทราย ไม่มีน้ำดื่มก็อ่อนแรงถูกยักษ์จับกินจนหมด พระโพธิสัตว์ซึ่งเป็นหัวหน้าพ้อคำเกวียน เดินทางไปที่หลัง รู้ทันอุบายของยักษ์ กำชับคณะผู้ติดตามไม่ให้ทิ้งน้ำ จึงพาบริวารของตนรอดพ้นอันตราย เดินทางไปค้าขายและกลับถึงบ้านโดยปลอดภัย

ความจริง ชาตกเป็นเรื่องเก่ามีมาก่อนพุทธกาล(ก่อนสมัยพระโคตมพุทธเจ้าหรือพระศากยมุนีพุทธเจ้า)หลายพันปี เนื้อหาบางชาตกอาจเป็นการเล่าเหตุการณ์บ้านเมืองสมัยโบราณก่อนพุทธกาล เช่น เรื่องที่ชาวกุมาร เนื้อหาเหมือนเป็นประวัติศาสตร์แต่มุ่งแสดงหลักธรรมความเป็นคนว่่านอนสอนง่าย ไม่ล่วงละเมิดคำสั่งสอนของบิดามารดา ความไม่อาฆาต ความรู้จักให้อภัยแก่กันและกัน เนื้อหาบางชาตกอาจเป็นนิทานพื้นบ้านในท้องถิ่นต่างๆสมัยโบราณ จะเห็นได้ว่ามีนิทานชาตกหลายเรื่องที่มีเนื้อหาตรงกับนิทานอีสป เช่น สุวรรณหังสชาตก ที่บอกว่าพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นหงส์มีขนเป็นทองคำ เนื้อหา

บางชาดกอาจเป็นสุภาษิตสอนใจเกี่ยวกับการคบกัน เช่นในทิวาหนชาดก พระเจ้าทิวาหนะตรัสถาม พระโพธิสัตว์ว่า “ในกาลก่อน มะม่วงนี้มีผิวสวย กลิ่นหอม รสอร่อย ได้รับการบำรุงเหมือนเดิม เพราะเหตุไร จึงกลับกลายเป็นมะม่วงที่มีรสขมไป” อำมาตย์ผู้เป็นพระโพธิสัตว์กราบทูลตอบว่า “ข้าแต่พระเจ้าทิวาหนะ มะม่วงของพระองค์มีต้นสะเดาล้อมรอบ รากกับรากเกี่ยวพันกัน กิ่งกับกิ่งประสานกัน เพราะการเกี่ยวข้อ กับต้นไม้มีรสขมไม่น่าพอนั้น มะม่วงต้นนี้จึงกลายเป็นมะม่วงที่มีรสขมไป” บางชาดกแสดงถึงภูมิปัญญา ของพระโพธิสัตว์ซึ่งแสดงถึงความเฉียบคมแห่งวิจารณ์ญาณ เช่นความตอนหนึ่งว่า “พระเจ้าวิเทราช ให้นำกะโหลกศีรษะหญิงและชายมาส่งไปให้ชาวบ้านพิสูจน์ว่า กะโหลกศีรษะไหนเป็นหญิงและกะโหลก ศีรษะไหนเป็นชาย ถ้าชาวบ้านไม่รู้จะถูกปรับสินไหม ๑,๐๐๐ กหาปณะ ชาวบ้านไม่รู้จึงไปถามมโหสถ โพธิสัตว์ ท่านมโหสถพิจารณาดูก็รู้ทันทีว่า กะโหลกศีรษะที่มีรอยหยักกะโหลกเล็กและค่อนข้างละเอียด เป็นหญิงและกะโหลกศีรษะใหญ่และหยาบเป็นชาย”

ปัญหาการวิจัยหรือประเด็นที่น่าสนใจที่ควรทำวิจัยก็คือ ในชาดกทั้งหมด ว่าด้วยเรื่องการบริหาร บารมี ๑๐ ในลักษณะต่างๆ แสดงถึงสภาพของสังคมยุคนั้นๆพร้อมกันนั้นก็แสดงจริยวัตรของพระโพธิสัตว์ ในการบริหารจัดการตัวเอง บริหารจัดการสังคม วิธีการแก้ปัญหาแต่ละกรณีเป็นต้น นอกจากนี้ ในชาดก เหล่านั้น ไม่ได้มีแต่เรื่องการบริหารบารมี ๑๐ เท่านั้น แต่ยังมีข้อธรรมอื่นๆ ที่ว่าด้วยเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง ประเพณีวัฒนธรรม จิตวิทยาเป็นต้นแฝงอยู่ในบทบาทของตัวละครในชาดก เรื่องนั้นๆ แต่เนื่องจากมีรายละเอียดมาก ไม่สะดวกต่อการอ่านทำความเข้าใจ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมี การศึกษาค้นคว้าโดยละเอียดแล้วจัดวรรคตอน สรุปประเด็นสำคัญและจัดระบบข้อมูลให้กระชับโดยภาษา ร่วมสมัยเหมาะแก่การศึกษาของคนทั่วไป พร้อมกันนั้นก็ควรมีการถอดบทเรียนจากบทบาทของตัวละคร ในชาดกเหล่านั้น นำเสนอตัวอย่างแห่งความสำเร็จให้เอาเป็นแบบอย่างหรือบางกรณีก็เป็นตัวอย่าง แห่งความล้มเหลวซึ่งจะเป็นอุทาหรณ์ไม่ให้เอาเป็นแบบอย่าง ที่สำคัญคือชาดกเป็นเรื่องที่แสดงตัวอย่าง แห่งความสำเร็จ เป็นแนวปฏิบัติที่ดีด้านการสร้างคุณธรรมจริยธรรมตามหลักการว่า “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” ซึ่งสามารถสร้างแรงบันดาลใจในละชั่วทำดีให้แก่อนุชนคนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่ออธิบายเนื้อหาของชาดกในรูปแบบความเรียงด้วยสำนวนภาษาที่ง่ายต่อการอ่านทำความเข้าใจ และเป็นภาษาร่วมสมัยมีความน่าสนใจสำหรับคนทั่วไป
- ๒) เพื่อนำเสนอแก่นธรรมจากทศบารมีและหลักธรรมอื่นๆ ที่แฝงอยู่ในชาดกโดยการถอดบทเรียน จากจริยวัตรของพระโพธิสัตว์
- ๓) เพื่อนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมไทยปัจจุบันโดยอาศัยแนวทางที่ปรากฏใน จริยวัตรของพระโพธิสัตว์

ผลการวิจัย

คำว่า “ชาตก” มาจากคำบาลีว่า “ชาตก” แปลว่า เรื่องที่พระองค์เปล่ง หรือกล่าวถึงจริยาที่เกิดขึ้นแล้ว เป็นเครื่องมือสำหรับเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นแล้วเกี่ยวกับจริยา(ความประพฤติ)ของพระพุทธเจ้าในครั้งอดีตชาติก่อนที่จะตรัสรู้ เป็นพระโพธิสัตว์เวียนว่ายตายเกิด ถือกำเนิดในชาติต่าง ๆ ได้พบปะผจญกับเหตุการณ์ดีบ้างชั่วบ้าง แต่ก็ได้พยายามทำความดีติดต่อกันมากบ้างน้อยบ้างตลอดมา จนเป็นพระพุทธเจ้าในชาติสุดท้าย ดังนั้นชาตก คือเครื่องเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นมาแล้ว เมื่อครั้งยังเป็นพระโพธิสัตว์ซึ่งทรงบำเพ็ญทสขารมีหรือบารมี ๑๐ ประการ ในพระชาติ ชาตกมีจำนวน ๕๔๗ เรื่อง(แต่คนไทยมักพูดกันว่า พระเจ้า ๕๐๐ ชาติ) ซึ่งหมายถึงว่าพระโคตมพุทธเจ้า(พระศากยมนีพุทธเจ้า)ก่อนที่จะตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ได้ดำรงฐานะและบทบาทของพระโพธิสัตว์บำเพ็ญทสขารมีเป็นเวลา ๕๔๗ ชาติ

คำว่า “บารมี” (ซึ่งพระโพธิสัตว์บำเพ็ญเป็นเวลา ๕๔๗ ชาตินั้น)แปลว่า ถึงฝั่ง ธรรมเครื่องถึงซึ่งฝั่งคุณความดีที่สมบูรณ์ ภาษาอังกฤษจึงนิยมใช้คำว่า “Perfection” แปลว่า ความสมบูรณ์ หมายถึง คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวดเพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงยิ่ง คุณความดีที่ได้บำเพ็ญมาที่ทำให้ยิ่งใหญ่ซึ่งจะส่งผลให้เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ คุณธรรมมีทานเป็นต้นที่ชื่อว่าบารมีก็เพราะทำให้ฐานะของพระโพธิสัตว์ยอดเยี่ยมกว่าสัตว์ทั้งหลาย ช่วยขัดเกลากิเลส ตักตวงคุณความดีไว้ในตนยิ่ง ๆ ขึ้นไป ยึดสัตว์ทั้งหลายให้ดำเนินตามคุณความดี พร้อมกันนั้นก็เสริมภาวะผู้นำให้แก่พระโพธิสัตว์ในการทำหน้าที่ช่วยเหลือสัตว์โลก ทสขารมีหรือบารมี ๑๐ ประการนั้นจัดลำดับดังนี้ ทานเป็นข้อที่ ๑ เพราะมีอุปการะมากแก่ศีลและบำเพ็ญได้ง่ายกว่า ศีลเป็นข้อที่ ๒ เพราะทำให้ทานมีผลมามีอานิสงส์มาก เนกขัมมะเป็นข้อที่ ๓ เพราะทำให้ศีลมีผลมามีอานิสงส์มาก ปัญญาเป็นข้อที่ ๔ เพราะทำให้เนกขัมมะมีผลมามีอานิสงส์มาก วิริยะเป็นข้อที่ ๕ ขันติเป็นข้อที่ ๖ สัจจะเป็นข้อที่ ๗ อธิษฐานเป็นข้อที่ ๘ เมตตาเป็นข้อที่ ๙ และอุเบกขาเป็นข้อที่ ๑๐ เพราะทำให้เมตตา มีผลมามีอานิสงส์มาก

บารมีจำแนกเป็น ๓ ระดับ ระดับละ ๑๐ รวมเป็น ๓๐ ประการคือ (๑) บารมี ๑๐ (๒) อุปบารมี ๑๐ (๓) ปรมัตถบารมี ๑๐ นี้ก็ คือ ระดับบารมีเป็นธรรมชาวเจ็ดด้วยธรรมดำ ระดับอุปบารมีเป็นธรรมชาวไม่เจ็ดด้วยธรรมดำ ระดับปรมัตถบารมีเป็นธรรมไม่ชาวไม่ดำ บารมีทั้งหลายที่จะให้สำเร็จประโยชน์สูงสุดคือบรรลุสัมมาสัมโพธิญาณนั้น กำหนดระยะเวลาบำเพ็ญ ๓ ระดับตามคุณสมบัติของผู้บำเพ็ญดังนี้ (๑) ผู้มากด้วยปัญญา(ปัญญาธิกบารมี)ใช้เวลา ๔ อสงไขย ๑๐๐,๐๐๐ มหากัลป์ (๒)ผู้มากด้วยศรัทธา(สัทธาธิกบารมี) ใช้เวลา ๘ อสงไขย ๑๐๐,๐๐๐ มหากัลป์ (๓)ผู้มากด้วยวิริยะ(วิริยาธิกบารมี)ใช้เวลา ๑๖ อสงไขย ๑๐๐,๐๐๐ มหากัลป์ บารมีทั้งหลายที่บำเพ็ญสมบุรณ์บริบูรณ์ย่อมให้ผลคือความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งในความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น มีสิริคือธรรมกายอันประกอบด้วยคุณธรรมมหาศาล ประมาณมีได้มีทสพลญาณเป็นต้น มีพระรูปกายประกอบด้วยมหาบุรุษลักษณะ ๓๒ อนุพยัญชนะ ๘๐

ทสภารมีจัดเป็นพุทธการธรรม(ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า)คือ (๑) ทาน การให้ (๒) ศีล งดเว้น ทำชั่วและมีระเบียบวินัย (๓) เนกขัมมะ หลีกจากกามารมณ์ (๔) ปัญญา ความรอบรู้โลกและชีวิต (๕) วิริยะ ความเพียร (๖) ขันติ ความอดทน (๗) สัจจะ ความจริงใจจริงจังและจริงการ (๘) อธิษฐานะ ความมั่น แน่วแน่ (๙) เมตตา ความรัก (๑๐) อุเบกขา ความเที่ยงธรรมเป็นกลาง ธรรมทั้ง ๑๐ ประการนี้ มีทั้ง ความเป็นคุณธรรมและจริยธรรมมีความสำคัญในฐานะเป็นหลักการทำความดีของผู้ตั้งปณิธานที่จะเป็น พระโพธิสัตว์เพื่อให้บรรลุความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เหตุที่ทสภารมีต่อประกอบด้วย ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐานะ เมตตา และอุเบกขา ก็เพราะว่า พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ได้ศึกษาวิจัยและปฏิบัติมาแล้วอย่างรอบด้านจึงได้ข้อสรุปตรงกันว่า ธรรม ๑๐ ประการหรือทสภารมี นี้แหละคือพุทธการธรรม(ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า) คนมีทานประจำใจ ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่คิด จะเอามีแต่จะให้นั้น คนมีทานประจำใจเช่นนี้ย่อมทำการใหญ่ได้ทุกอย่าง ถ้าคิดแต่จะให้โดยไม่มีเงื่อนไข ก็สามารถทำงานใหญ่ได้ทุกอย่าง พระโพธิสัตว์พร้อมที่จะให้โดยไม่มีเงื่อนไขอยู่แล้ว คนมีศีลทั้งในส่วนที่ จริยธรรมเช่นศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ หรือศีลจำนวนมากว่านี้ ทั้งในส่วนการจัดระเบียบตัวเองให้เรียบร้อย ด้านกายและวาจา(อินทรีย์สังวร) ทั้งในส่วนการประกอบอาชีพสุจริตและยุติธรรม(อาชีวะปาริสุทธิ) ทั้งใน ส่วนการจัดระเบียบใช้สอยเครื่องอุปโภคบริโภค(ปัจเจกสันนิสสิตะ) เมื่อมีความเรียบร้อยครบ ๔ ด้านนี้ (จตุปาริสุทธิศีล)ก็พร้อมที่จะทำการได้ เมื่อสำรวจดูตัวเองอย่างถ้วนถี่แล้วก็ไม่มีข้อเสียหยาที่จะตำหนิ ตัวเอง ทำให้เกิดความมั่นใจพร้อมที่จะทำงานใหญ่ คนอื่นก็ไม่เห็นข้อเสียหยาในคนที่มศีลนั้น ทำให้ทุกคน ศรัทธาและเลื่อมใสคนที่มเนกขัมมะ(หลีกออกจากกาม-บวชใจ)เป็นเจ้าเรือนนั้น ย่อมมีใจปลอดโปร่ง ไม่ยึดมั่นถือมั่นกามคุณ กามารมณ์(อารมณ์หรือสิ่งที่น่าใคร่ น่าพอใจ)ทั้งหลายไม่มารบกวนจิตใจ ทำให้უნวาย รำคาญใจ เมื่อจิตเป็นอิสระจากกามเช่นนี้ ชีวิตย่อมมีแต่ความเบาสบาย เทียวสัจจจาริกได้อย่างไร้ข้อกังวล จิตใจกว้างเหมือนท้องนภาอากาศ เย็นเหมือนน้ำในมหาสมุทร หนักแน่นเหมือนแผ่นดิน และอ่อนควรแก่การใช้ คิดการงานเหมือนกระสอบหนังแมว คนมีจิตใจเช่นนี้ย่อมพร้อมที่จะทำการใหญ่คนมีปัญญามองชีวิตของ ตัวเองทะลุปรุโปร่ง มองชีวิตของคนอื่นทะลุปรุโปร่งทั้งในอดีตชาติ อนาคตชาติ และปัจจุบันชาติ และมอง ปราภฏการณ์ภายนอกได้รอบด้าน เชื่อมโยงเหตุเข้าด้วยกันได้ทั้งหมด โยงจากผลไปหาเหตุได้ โยงจากเหตุ มาผลได้ คนเช่นนี้ย่อมสามารถทำการใหญ่ได้ทุกอย่างคนมีวิริยะความเพียร มีความกล้าแกร่งไม่ทอดถอยใน การประกอบกิจ มองภาระหน้าที่ที่ยากและง่ายเท่าเทียมกันคือต้องรับผิดชอบทำให้สำเร็จ มองภาระหน้าที่ ทั้งเล็กและใหญ่เท่าเทียมกันคือต้องจัดการให้สำเร็จเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก การดำเนินชีวิตทั้งหมด คืองานเพื่อชาวโลกเท่านั้น จึงไม่มีความเหน็ดเหนื่อยในการทำงาน งานคือชีวิต ชีวิตคืองาน ลมหายใจคือ งาน และงานคือลมหายใจ อุปนิสัยมีแต่ความกล้าแกร่งไม่ย่อถอยถอย คนมีวิริยะเช่นนี้ย่อมพร้อมที่จะ ทำการใหญ่ได้ทุกอย่าง คนมีขันติเป็นเจ้าเรือน(มีขันติประจำใจ) อดทนความเจ็บปวดทรมานทางกายและความทุกข์ ทางใจ อดทนต่อความยากลำบากทางกายและทางใจ เช่น เกิดอุบัติเหตุร่างกายถูกกระทบได้รับบาดเจ็บ

ก็ไม่ร้องโอดโอยเกินเหตุ เกิดโทสะขึ้นเพราะเหตุปัจจัยบางอย่างก็ไม่แสดงอาการเกรี้ยวกราดจนเสียทรง
 อากาศร้อนหรือหนาวก็ไม่แสดงอาการร้อนหรือหนาวเกินเหตุ ใช้ขันติธรรมอดทน อดกลั้น และอดออมไว้
 ไม่ให้ปรากฏเป็นที่สังเกตเกินไป คนมีขันติธรรมเช่นนี้ย่อมพร้อมที่จะทำการใหญ่ได้ทุกอย่าง คนมีสัจจะเป็น
 เจ้าเรือน มีสัจจะเป็นธง มีความจริงใจคือซื่อสัตย์สุจริต จริตวาจา คือพูดจริงทำจริง ทำตามทีพูดและพูดตาม
 ที่ทำ เปล่งวาจา ด้านจิตใจก็ซื่อสัตย์เที่ยงธรรม ด้านวาจาก็จริงใจเพราะเป็นประโยชน์ ด้านการกระทำก็สำเร็จ
 ตามนโยบายวัตถุประสงค์ทุกประการ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นแก่คนทั่วไป คนมีสัจจะเช่นนี้ย่อมสามารถ
 ทำการใหญ่ได้ทุกอย่าง คนมีอิทธิฐานะคือมั่นคงแน่วแน่ต่อจุดหมายไม่หวั่นไหวแม้มีภัยหรือปัญหาอุปสรรค
 มาขัดขวาง ยึดมั่นต่อเป้าหมายไม่คลอนแคลน กาลผ่านไปนานเท่าใดก็ยังคงมุ่งมั่นตามเส้นทางเดินไปสู่
 จุดหมายอย่างนั้น คนมีอิทธิฐานะมั่นคงเหมือนเสาระเนียดและภูเขาศิลาแห่งทิเบตเช่นนี้ย่อมพร้อมที่จะทำการ
 ใหญ่สำเร็จได้ทั้งหมดคนมีเมตตาเป็นเจ้าเรือน มีความรักสัตว์โลกทุกชนิดโดยไม่แบ่งแยก ไม่มีเงื่อนไขใน
 ความรัก แผ่เมตตาอยู่ตลอดเวลา ไม่มีความอึดอัดขัดเคืองแม้ประสบโลกธรรมอนิฏฐารมณ์(สิ่งที่ไม่น่าพอใจ)
 มีน้ำใจเอื้อเฟื้อห่วงหาอาทรตลอดเวลา ให้ความรักเท่าเทียมกันทั้งแก่ญาติสนิทมิตรสหายและคนที่เป็นศัตรู
 คนมีเมตตาเช่นนี้ย่อมสามารถทำการใหญ่ได้ สุดท้าย คนมีอุเบกขาเป็นเจ้าเรือน คอยสอดส่องสังเกตการณ์
 ใกล้ชิดเป็นกัลยาณมิตรในยามฉุกเฉิน วางใจเป็นกลางไม่เอนเอียงไปตามกิเลสมีความชอบใจเป็นต้น หรือ
 ปล่อยให่วิถีชีวิตของสัตว์โลกเป็นไปตามกรรมที่ได้กระทำไว้โดยแผ่เมตตาและกรุณาให้สัตว์เหล่านั้น
 เกิดสัมมาทิฐิกลับตัวกลับใจเปลี่ยนชั่วเป็นดีและมีวิริยะอุตสาหะที่จะสร้างคุณความดีในอนาคตอันใกล้
 คนมีอุเบกขาเช่นนี้ย่อมสามารถทำการใหญ่สำเร็จได้ทุกอย่างเหล่านี้เป็นอริยาศัยพระโพธิสัตว์ที่มีความ
 สมบูรณ์ครบถ้วนทั้งด้านกายภาพและจิตภาพ พร้อมทั้งจะเป็นผู้นำชาวโลกได้

วัฒนธรรมสร้างอริยาศัยพระโพธิสัตว์สำหรับผู้นำในสังคมไทยมีมาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน ในสมัย
 สู่โขทัย (พ.ศ. ๑๗๙๒-๑๘๘๑=๑๘๘๙ ปี) ในยุคแรกใช้ระบบพ่อปกครองลูก พระมหากษัตริย์จึงมีพระนาม
 ขึ้นต้นด้วยคำว่า “พ่อขุน” เช่น พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนรามคำแหง ในยุคหลังที่รับเอาพระพุทธศาสนา
 มาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ใช้ระบบธรรมราชา พระนามของพระมหากษัตริย์จึงมีคำว่า “ธรรม”
 รวมอยู่ด้วย เช่น พระมหาธรรมราชาที่ ๑(ลิไทย) พระมหาธรรมราชาที่ ๓ (ไสยลือไทย) เป็นเครื่องแสดงว่า
 พระมหากษัตริย์ทรงบำเพ็ญทศบารมี ทศพิธราชธรรม และจักรวรรดิวัตร ดำรงสถานะเหมือนเป็น
 พระโพธิสัตว์ เป็นผู้นำทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เป็นที่พึ่งพำนักของอาณาประชาราษฎร์

ในสมัยอยุธยา (พ.ศ. ๑๘๙๓-๒๓๑๐=๔๑๗ ปี) ระบบธรรมราชายังคงได้รับการสืบทอดจากสมัย
 สู่โขทัย ในขณะเดียวกันก็มีระบบเทวราชา(ลัทธิเทวราช)เข้ามามีบทบาทในด้านการปกครองด้วย คงเนื่อง
 ด้วยศาสนาพราหมณ์-ฮินดูได้เข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตมากขึ้น พระนามของพระมหากษัตริย์จึงมีคำว่า
 “ธรรม” บ้าง คำว่า “อิศวร(หมายถึงพระอิศวรหรือพระอินทร์)” บ้าง คำว่า “ราม(หมายถึงพระรามซึ่งเป็น
 อวตารปางที่ ๗ ของพระนารายณ์)” บ้าง คำว่า “นารายณ์” บ้าง คำว่า “โลกนาถ(หมายถึงพระพุทธเจ้า

ผู้เป็นที่พึ่งของโลก)” บ้าง รวมอยู่ด้วย เช่น สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑(พระเจ้าอู่ทอง) สมเด็จพระรามศวร สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม สมเด็จพระศรีสุธรรมราชา สมเด็จพระนารายณ์มหาราช สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งก็นับเช่นเดียวกันว่า พระมหากษัตริย์ทรงบำเพ็ญทศบารมี ทศพิธราชธรรม และจักรวรรดิวัตร ดำรงสถานะเหมือนเป็นพระโพธิสัตว์ เป็นผู้นำทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เป็นที่พึ่งพำนักของอาณาประชาราษฎร์ทั้งที่เป็นพุทธศาสนิกชนและศาสนิกของศาสนาอื่น หลักสำคัญอยู่ที่การสร้างและดำรงฐานะเป็นพระโพธิสัตว์ ซึ่งในขณะปัจจุบันก็ดำรงฐานะสูงส่งเป็นคนดีเหนือคนดีทั่วไป บำเพ็ญคุณธรรมจริยธรรมขั้นสูงคือทศบารมี ทศพิธราชธรรม และจักรวรรดิวัตร ในอนาคตอันไกลโพ้นหลังจากสวรรคตแล้วก็จะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บางยุคสมัยจึงมีการถวายสมญานามว่า “พระพุทธเจ้าหลวง” สำหรับพระมหากษัตริย์ที่สวรรคตแล้ว เช่น สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ปราสาททอง(สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง) พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงได้รับสมญานามว่า “พระพุทธเจ้าหลวง” ฐานะและอัยยาศัยพระโพธิสัตว์จึงจำเป็นอย่างยิ่งในการนำสังคมประเทศชาติตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันเฉพาะสังคมปัจจุบัน ฐานะและอัยยาศัยพระโพธิสัตว์ยิ่งจะต้องสร้างและทำให้ปรากฏชัดยิ่งกว่าครั้งอดีตเป็นสองถึงสามเท่า ก็เนื่องจากจำนวนคนมากขึ้น ความก้าวหน้าทางวิทยาการใหม่ ๆ มีมากขึ้น สภาพของสังคมซับซ้อนมากขึ้น ปัญหาและสาเหตุของปัญหาสังคมมีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น คนที่มีภูมิปัญญาในระดับธรรมดา มีคุณธรรมจริยธรรมระดับธรรมดา มีภาวะผู้นำระดับธรรมดาไม่สามารถนำพาสังคมและแก้ปัญหาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยคนที่มีภูมิปัญญาพระโพธิสัตว์ มีคุณธรรมจริยธรรมพระโพธิสัตว์ และมีภาวะผู้นำแบบพระโพธิสัตว์จึงจะทำได้ อัยยาศัยพระโพธิสัตว์ดังกล่าวนี้มีลักษณะ (๑) เป็นไปอย่างนี้ทุกที่ตลอดเวลา (๒) ยั่งยืนทนต่อการพิสูจน์ นั่นคือแม้จะมีเหตุการณ์หรือปัจจัยทั้งหลายมาบีบคั้นเป็นอุปสรรคให้เกิดมโนทุจริต(ประพฤติชั่วทางใจ) เกิดวจีทุจริต(ประพฤติชั่วทางวาจา) และเกิดกายทุจริต(ประพฤติชั่วทางกาย) อัยยาศัยพระโพธิสัตว์นี้ก็ยังคงดำรงมั่นไม่เปลี่ยนแปลงเป็นอื่น เป็นคุณธรรมจริยธรรมแม้จะเป็นโลกียะก็ยังถาวรตั้งมั่นเหมือนกับโลกุตระ อันคุณสมบัติเบื้องต้นของผู้นำที่ถือว่ามีภาวะผู้นำก็คือ (๑) บารมี ซึ่งก็คือเกิดจากการบำเพ็ญบารมีต่อเนื่องมาเป็นเวลานานนี้เอง คำว่า “บารมี” ในความเข้าใจของสังคมชาวบ้านแม้มีบางส่วนจะตรงกับคำว่า “อิทธิพล” แต่หลักการและวิธีการที่จะได้ซึ่งบารมีก็เหมือนกัน คือ ยึดมั่นกระทำการถือปฏิบัติต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน (๒) ทักษะในการสื่อสาร ซึ่งครอบคลุมการจัดระบบเนื้อหาที่จะพูด การจัดระบบเสียงของตัวเอง การพิจารณากาลและเทศะอย่างถี่ถ้วนก่อนที่จะสื่อสารเรื่องใด ๆ ออกไป และที่สำคัญความสามารถสร้างแรงจูงใจได้ด้วยการสื่อสาร

อัยยาศัยพระโพธิสัตว์นี้เกิดจากการบำเพ็ญทศบารมีเชิงบูรณาการเป็นความดีทำมาต่อเนื่องและใช้เวลาในการทำดีนานทำให้ความดีมากพอและคงทนยั่งยืน ความดีที่ถึงขั้นเรียกว่า “บารมี” นั้น เกิดจากการทำความดีต่อเนื่องยาวนานตามกรอบแห่งคุณธรรมจริยธรรม ๑๐ ประการมีทานเป็นต้น จึงเป็นข้อคิด

ว่า ทำดีที่จะให้ถึงขั้นและก่อดอกออกผลดีได้ต้องทำเป็นวัณธรรม ต้องอยู่ในวิถีชีวิต เป็นกิจวัตร คำว่า “กิจวัตร” หมายถึงทำทุกวัน ไม่ควรทำเพียงเป็นกิจกรรมหรือโครงการเป็นคราวๆ การบำเพ็ญบารมีก็เช่นเดียวกัน การบำเพ็ญบารมีขณะเวียนว่ายตายเกิดเป็นเวลา ๕๔๗ ชาติของพระโพธิสัตว์ก่อนที่จะตรัสรู้เป็นพระศากยมนิพุทธเจ้านั้นเริ่มนับเฉพาะสมัยที่ได้รับการพยากรณ์(ทำนาย)จากพระที่ปึงกรพุทธเจ้าเท่านั้น ก่อนหน้าที่จะเข้าเฝ้าพระที่ปึงกรพุทธเจ้าได้เวียนว่ายตายเกิดมาแล้วนับชาติไม่ถ้วน แหล่งข้อมูลบางแห่งบอกว่า ผู้ประสพจะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านับเฉพาะช่วงที่ปรารถนาอยู่ในใจใช้เวลา ดังนี้ (๑) ผู้มากด้วยปัญญา-ปัญญาธิกะ ใช้เวลา ๗ อสงไขย (๒) ผู้มากด้วยศรัทธา-ศัทธาธิกะใช้เวลา ๑๔ อสงไขย (๓) ผู้มากด้วยความเพียร-วิริยาธิกะใช้เวลา ๒๘ อสงไขย จากนั้นก็มาถึงช่วงเวลาที่เปล่ง(กล่าว)วาจาต่อหน้าพระพุทธเจ้าโดย (๑) ผู้มากด้วยปัญญา-ปัญญาธิกะใช้เวลา ๙ อสงไขย (๒) ผู้มากด้วยศรัทธา-ศัทธาธิกะใช้เวลา ๑๘ อสงไขย (๓) ผู้มากด้วยความเพียร-วิริยาธิกะใช้เวลา ๓๖ อสงไขย

บทเรียนจากจริยาวัตรพระโพธิสัตว์เพื่อสร้างวัณธรรมแห่งการทำความดีด้วยกัมมสัทธา ก็คือ ผู้ตั้งประณิธานเป็นพระโพธิสัตว์ บำเพ็ญทสบารมีได้อย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานก็เพราะกัมมสัทธา คือ เชื่อกรรม แม้จะผ่านการเวียนว่ายตายเกิดก่อนที่จะได้รับการพยากรณ์จากพระพุทเจ้าผู้ทรงพระชนม์อยู่ ก็นับชาติไม่ถ้วน เมื่อได้รับการพยากรณ์แล้วก็เวียนว่ายตายเกิด ๕๔๗ ชาติ บำเพ็ญทสบารมี กล่าวโดยนัยของกรรมก็คือทำความดีกาย(กายกรรมอันเป็นกุศล) ทางวาจา(วจีกรรมอันเป็นกุศล) และทางใจ(มโนกรรมอันเป็นกุศล) กัมมสัทธาของพระโพธิสัตว์เป็นอจลสัทธา(ศรัทธาคือความเชื่อไม่หวั่นไหว)จริงๆ กรรมบางอย่างให้ผลเร็ว กรรมบางอย่างให้ผลช้า กรรมบางอย่างให้ผลในชาตินี้ กรรมบางอย่างให้ผลในชาติและชาติต่อไป พระโพธิสัตว์ไม่ได้นึกถึงผลของกรรมดีที่จะได้รับ ไม่เฝ้าหวังผลกรรมดีที่จะเกิดขึ้น แต่ตั้งกุศลเจตนาบำเพ็ญทสบารมีช่วยเหลือสัตว์โลก สะสมกรรมดีอย่างต่อเนื่องโดยเชื่อมั่นอย่างไม่มีข้อสงสัยว่ากรรมดีที่ได้กระทำนั้น ย่อมให้ผลดีแน่นอนทั้งแก่ตัวเองและแก่สัตว์โลกที่เข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วย

เมื่อเทียบจริยาวัตรของพระโพธิสัตว์กับหลักการ ๓ คือ ไม่ทำชั่ว ทำดี และทำจิตให้ผ่องใสตามหลักพระพุทธศาสนาแล้วเป็นอย่างไร ? บุคคลบางคนเมื่อกล่าวถึงการบำเพ็ญทสบารมีตามจริยาวัตรของพระโพธิสัตว์แล้วเข้าใจว่า เป็นเรื่องยากเกินไปและเกินความจำเป็นสำหรับตัวเองที่ปรารถนาเพียงทรัพย์สมบัติในชาตินี้และเมื่อตายไปก็ปรารถนาสวรรค์สมบัติ ความจริง การบำเพ็ญทสบารมีกับหลักการคือ (๑) ไม่ทำชั่ว (๒) ทำดี และ (๓) ทำจิตให้ผ่องใสเป็นเรื่องเดียวกัน ขอให้เริ่มจุดเริ่มต้นของการทำดี ในรูปแบบไหนก็ได้ ความดีตามหลักพระพุทธศาสนามี ๕ ลำดับขั้นดังนี้ (๑) กิจกรรม-พิธีกรรมที่เป็นบุญเป็นกุศล ซึ่งเปรียบการที่บุคคลได้ลาภสักการะและความสรรเสริญเหมือนกับกิ่งและใบของต้นไม้ (๒) ศีล ซึ่งเปรียบการที่บุคคลรักษาศีลจนสมบูรณ์เหมือนกับสะเก็ดของต้นไม้ (๓) สมาธิ ซึ่งเปรียบการที่บุคคลได้ความสมบูรณ์แห่งสมาธิเหมือนกับเปลือกของต้นไม้ (๔) ปัญญา ซึ่งเปรียบการที่บุคคลเจริญวิปัสสนาจนทำให้ได้ปัญญา (ญาณทัสสนะ) เหมือนกับกระพี้ของต้นไม้ และ (๕) วิมุตติ ซึ่งเปรียบการที่บุคคลเจริญวิปัสสนาจนทำให้

ได้ญาณทัสสนะมีเจตวิมุตติเหมือนกับแก่นของต้นไม้^๑ ดังนั้น ขอให้เริ่มจุดเริ่มต้นแห่งการทำดีด้วยกุศลเจตนาอย่างแท้จริง บุคคลก็จะได้รับการพัฒนาไปตามลำดับ ในการบำเพ็ญทสขบารมีไม่ต้องกำหนดเป็นทานบารมีศีลบารมี เนกขัมมบารมีก็ได้ แต่ให้เป็นไปในวิถีชีวิตโดยยึดหลักไม่ทำชั่ว ทำดี และทำจิตให้ผ่องใสซึ่งมีนัยดังกล่าวมาแล้ว เช่น ในการให้ทาน ได้ชื่อว่าทำดี ได้ชื่อว่าบำเพ็ญทานบารมี ในขณะเดียวกันขณะที่ให้ทานเกิดความตระหนี่ขึ้นมาก็ข่มไว้ ชื่อว่าได้บำเพ็ญขันติบารมี สัจจบารมี อธิฐานบารมี มีเหตุแทรกซ้อนขึ้นมาขณะให้ทานซึ่งจะทำให้จิตเศร้าหมองก็รักษาอาการนิ่งไว้ ชื่อว่าได้บำเพ็ญอธิฐานบารมีและอุเบกขาบารมีเป็นต้น

จริยวัตรของพระโพธิสัตว์แท้จริงแล้วก็อยู่บนหลักการ ๓ ดังกล่าวแล้ว และแสดงให้เห็นกระบวนการก็คือ จากหลักการ ๓ พระโพธิสัตว์ก็บำเพ็ญจริยวัตรหรือบำเพ็ญบารมีภายใต้กรอบแห่งวิธีการ ๖ คือ (๑) ไม่กล่าวให้ร้าย-ไม่ว่าร้ายคำเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ (๒) ไม่เบียดเบียน-ไม่ลักทรัพย์ ไม่ฆ่าไม่ทำร้าย และไม่ประพฤติดุคในกาม (๓) สำรวมระวังรักษาศีลบริสุทธิบริบูรณ์ (๔) รู้จักประมาณในการบริโภคใช้สอย (๕) ดำเนินชีวิตอย่างสงบระมเย็น (๖) ปฏิบัติกรรมฐานอย่างต่อเนื่อง และท้ายที่สุดก็นำไปสู่อุดมการณ์ ๔ คือ (๑) สังคมอุดมด้วยสันติธรรม (๒) สังคมมีความสงบระมเย็น (๓) สังคมเกษมปลอดภัย (๔) สังคมไร้การเบียดเบียนกัน

บทเรียนจากชาดกจะแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ความดีในสังคมไทยได้อย่างไร ? ปัญหาสังคมปัจจุบันแตกต่างจากอดีตอยู่ ๔ อย่าง คือ (๑) ปริมาณของปัญหามีมากกว่าอดีต (๒) ความซับซ้อนของปัญหามีหลายชั้นมากกว่าอดีต (๓) สาเหตุของปัญหามีหลายอย่างมากกว่าอดีต (๔) ปัจจัยแวดล้อมที่ทำให้ปัญหาลูกกลมใหญ่โตมากขึ้น เช่น ช่องทางการสื่อสารที่มีมากกว่าในอดีต การแก้ปัญหาต่างๆ ไม่ใช่เพียงแต่ใช้ความรู้ความสามารถระดับปกติ ไม่ใช่เพียงแต่คนดีมีความสามารถซื่อสัตย์สุจริตเท่านั้น แต่ต้องใช้ความรู้ความสามารถระดับ “บารมี” ต้องอาศัยคนดีระดับมากกว่าปกติ “คนดี” ๒ ระดับ คือ (๑) คนดีแบบกัลยาณชน (๒) คนดีแบบพระโพธิสัตว์ การแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมยุคใหม่ต้องอาศัยคนดีระดับที่ ๒ คนดีแบบพระโพธิสัตว์ ซึ่งเกิดจากการทำความดีโดยบำเพ็ญบารมี ๑๐ ทศ คำว่า “บารมี” แปลว่า ถึงฝั่งธรรมเครื่องถึงซึ่งฝั่ง หมายถึงคุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวด คุณความดีที่ได้บำเพ็ญมาที่ทำให้ยิ่งใหญ่ ซึ่งจะส่งผลให้เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ปฏิปทาอันยอดเยี่ยมที่ประเสริฐปฏิบัติอย่างยิ่งยวด บำเพ็ญอย่างพิเศษเพื่อบรรลุซึ่งจุดหมายอันสูง ประกอบด้วย (๑) ทานบารมี คือมีอุปนิสัยฝึกฝนในทาน มีกุศลเจตนาในการให้อยู่ตลอดเวลา ให้อามิสทานบ้าง ธรรมทานบ้างในชีวิตประจำวัน (๒) ศีลบารมี คือ มีอุปนิสัยเรียบร้อยดีงาม มีความสงบเยือกเย็นเป็นปกติ (๓) เนกขัมมบารมี คือ ความดำริที่จะออกจากเครื่องอุปโภคบริโภคที่ทำให้ชีวิตยุ่งเหยิง หรือดำริที่จะออกบวช ในมุมกว้างออกไปครอบคลุมถึงความคิดที่จะปลอดจาก

^๑ ดูรายละเอียด ใน ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๑๘-๓๒๒/๓๕๑-๓๕๕.

ความโลภ (๔) ปัญญาบารมี ใช้ปัญญาเป็นเครื่องนำทางในการทำหน้าที่การงานปกติหรือใช้ปัญญาแก้ปัญหาอยู่ตลอดเวลา (๕) วิริยบารมี ใช้วิริยะเป็นเครื่องนำทางในการทำหน้าที่อยู่ตลอดเวลา มีความเพียรพยายามไม่ท้อถอย มีความอดสาหัสแรงกล้าและยังยวดตลอดเวลา (๖) ขันติบารมี ใช้ขันติเป็นเครื่องนำทางในการทำหน้าที่การงานปกติ หรือใช้ขันติ(อดทน อดกลั้น อดออม)แก้ปัญหาอยู่ตลอดเวลา มีความอดทน อดกลั้น ความไม่ดุร้าย ความไม่เกรี้ยวกราด ความเข้มแข็งแห่งจิต (๗) สัจจบารมี คือ ดำเนินชีวิต ยึดความจริงใจ จริงวาจา และจริงการเป็นหลัก ไม่ว่าจะทำการใดๆ ที่ไหน เมื่อไรก็ยึดหลักนี้ ใช้สัจจะ เป็นเครื่องนำทางในการทำหน้าที่การงานปกติ หรือใช้สัจจะแก้ปัญหาอยู่ตลอดเวลา (๘) อธิษฐานบารมี คือ ใช้อธิษฐานธรรมเป็นเครื่องนำทางในการทำหน้าที่การงานปกติ หรือใช้อธิษฐานธรรม(ความมั่นคงแน่วแน่) แก้ปัญหา ปัญญาธิษฐาน ธรรมอันเป็นฐานที่มั่นคือปัญญา สัจจาธิษฐาน ธรรมอันเป็นฐานที่มั่นคือสัจจะ จาคาธิษฐาน ธรรมอันเป็นฐานที่มั่นคือจาคะ อุปสมาธิษฐาน ธรรมอันเป็นฐานที่มั่นอุปสมะที่มีอยู่ในจิตใจ อยู่ตลอดเวลา (๙) เมตตาบารมี คือ มีเมตตาธรรมอยู่เนื่องนิตย์ น้อมนึกลงใจตลอดเวลาว่า “สพเพ สตฺตา อเวรา โหนตุ อพฺยาปชฺชา โหนตุ อนินฺชา โหนตุ สุขี อตฺตานํ บริหรนฺตุ ขอสัตว์ทั้งปวงจงเป็นสุข อย่าได้มีเวร ภัยต่อกันและกัน อย่าได้พยายามพองร้ายกัน อย่าได้มีความทุกข์กายใจ ขอให้รักษาดนพันจากทุกข์ภัย ทั้งสิ้นเถิด ใช้เมตตาธรรมเป็นเครื่องนำทางในการทำหน้าที่การงานปกติ หรือใช้เมตตาธรรมเป็นหลักในการ แก้ปัญหาอยู่ตลอดเวลา โดยมีขันติบารมีเป็นฐาน (๑๐) อุเบกขาบารมี คือ มีท่าทีที่นิ่งเรียบต่อปรากฏการณ์ ไม่เอนเอียง ไม่ปรุงแต่งต่อยอดใช้อุเบกขาเป็นเครื่องนำทางในการทำหน้าที่การงานปกติหรือใช้อุเบกขา (ความนิ่ง)แก้ปัญหาอยู่ตลอดเวลา

จริยวัตรของพระโพธิสัตว์จะช่วยเสริมสร้างโลกทัศน์ใหม่ได้อย่างไร ? โลกทัศน์ใหม่ก็คือการรับรู้ ติความ และจินตนาการสังคมโดยรอบด้วยมุมมองใหม่ๆที่จะนำไปสู่วิจิตคิด ความเชื่อ ทศนคติหรือท่าที ความคิดเห็น และการให้คุณค่าในเชิงบวก เป็นไปเพื่อปลูกเร้าคุณธรรม มีกุศลเจตนาเป็นฐานราก โลกทัศน์ใหม่ก็คือโลกทัศน์แบบพระโพธิสัตว์นั่นเองก็คือเอาสภาพปัจจุบันเป็นฐานเพื่อไปสู่เป้าหมายที่เป็น ไปเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขที่ยิ่งใหญ่ของมหาชนเป็นหลัก ยึดหลักว่า “จากสภาพปัจจุบัน ทั้งที่เป็นปัญหาและไม่เป็นปัญหา เราจะก้าวไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นได้อย่างไร” โดยมีทศบารมีเป็นฐานของการ ดำเนินงานทุกเรื่องการสร้างโลกทัศน์ใหม่ภายใต้กรอบทศบารมีก็คือ การใช้อธิษฐานบารมีเป็นฐาน ใช้เมตตาบารมีเป็นธง ใช้ปัญญาบารมีเป็นแผนที่ และใช้ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อุเบกขาบารมีร่วมกันเป็นพลังขับเคลื่อน ดุริณิพระเจ้าสิบชาติเป็นกรณี ตัวอย่างเช่น โลกทัศน์ใหม่โดยหลักแห่งปัญญาบารมี ก็คือวิถีชีวิตบนโลกทัศน์ใหม่ด้านปัญญาบารมีมี ๓ นัย ประกอบด้วย (๑) วิถีชีวิตที่อยู่บนหลักโยนิโสมนสิการ (๒) วิถีชีวิตที่อยู่บนหลักสัปปุริสธรรม ๗ (๓) วิถีชีวิต ที่อยู่บนหลักสัมมาทิฐิ ซึ่งมี ๒ ระดับ คือ โลภียสัมมาทิฐิและโลกุตตรสัมมาทิฐิ โลภียสัมมาทิฐิ